

Maalle oppimaan

Kestävää kehitystä
koulujen ja lähimaatilojen yhteistyönä

Helmi Risku-Norja ja Virpi Aaltonen (toim.)

Maa- ja elintarviketalous 112

64 s.

Maalle oppimaan

Kestävää kehitystä
koulujen ja lähimaatilojen yhteistyönä

Helmi Risku-Norja ja Virpi Aaltonen (toim.)

ISBN 978-952-487-137-2 (Painettu)
ISBN 978-952-487-138-9 (Verkkajulkaisu)
ISSN 1458-5073 (Painettu)
ISSN 1458-5081 (Verkkajulkaisu)

<http://www.mtt.fi/met/pdf/met112.pdf>
Copyright MTT

Kirjoittajat:

Helmi Risku-Norja, MTT (Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus), Taloustutkimus
Hanna Nordström, WWF (Maailman luonnonsäätiö)
Pia Smeds, MTT, Taloustutkimus
Elli Korpela, MTT, Taloustutkimus
Marja-Liisa Vieraankivi, MTT, Biotekniikka- ja elintarviketutkimus
Anneli Nuoranne, MTT, Palveluyksikkö
Anja Yli-Viikari, MTT, Taloustutkimus
Mariitta Vauromaa, Haimoon koulu, Vihti
Kirsi Aittosaari, Rauhalan tila, Vihti

Kannen kuva: Kukko Kornelius. Marjatta Sihvonen

Valokuvat: Ulla Jauhiainen, Elli Korpela, Hanna Nordström / WWF, Anneli Nuoranne,
Pentti Raiskio, Hannele Siltala, Pia Smeds, Laura Suhonen, Tapio Tuomela / MTT:n arkisto,
Marja-Liisa Vieraankivi

Graafinen suunnittelu: Laura Suhonen, Rokodiili Tuotanto Oy

Julkaisija ja kustantaja: MTT, 31600 Jokioinen

Jakelu ja myynti: MTT, Tietohallinto, 31600 Jokioinen
Puhelin (03) 4188 2327, telekopio (03) 4188 2339, sähköposti julkaisut@mtt.fi

Julkaisuvuosi: 2007

Painopaikka: Vammalan kirjapaino, Vammala

Alkusanat

Maalle oppimaan – maaseutulähtöisen ympäristökasvatuksen verkosto Suomessa ja Virossa on yhteistyöhanke, joka toteutettiin Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) johdolla WWF:n eli Maailman luonnonsäätiön ja Tarton yliopiston (TÜ) kanssa vuosina 2006–2007. Kiinteää yhteistyötä tehtiin myös Hämeen luontokeskuksen, Vihdin 4H-yhdistyksen sekä virolaisen Karulan kansallispuiston kanssa.

Hankkeen tavoite oli edistää kestävä kehitystä kiinnittämällä huomio erityisesti lapsiin ja nuoriin. Pyrkimyksenä oli lisätä heidän tietouttaan kulttuurin ja luonnon keskinäisestä vuorovaikutuksesta, vahvistaa siteitä koulun ja sen lähiympäristön välillä, luoda uusia tapoja kestävän kehityksen kasvatukseen sekä tuottaa opetusaineistoa.

Suomesta hankkeessa oli mukana neljä kuntaa: Vihti, Forssa, Jokioinen ja Tammela. Kustakin kunnasta etsittiin toimintaan mukaan yksi tai useampia maatila-koulupareja. Virosta hankkeeseen osallistui kolme Karulan kansallispuiston alueella toimivaa perinnetilatilaa sekä yhteistyökoulut Pölvän, Valgan ja Võrun alueelta. Hanketta rahoittivat INTERREG IIIA -ohjelma, Etelä- ja Länsi-Suomen lääninhallitukset sekä Viron sisäasiainministeriö.

Jokioinen 1.12.2007

*Helmi Risku-Norja
Hanna Nordström
Pia Smeds*

*Elli Korpela
Marja-Liisa Vieraankivi
Anneli Nuoranne*

*Anja Yli-Viikari
Mariitta Vauromaa
Kirsi Aittosaari*

Hankkeen johtajina toimivat Anja Yli-Viikari (MTT) ja Pille Tomson (TÜ) ja vastuututkijana Helmi Risku-Norja (MTT). Ympäristökasvatuksen asiantuntijuutta hankkeessa edustivat Elli Korpela ja Pia Smeds (MTT) sekä Hanna Nordström (WWF), Sirje Aher (TÜ) ja Merike Tsimmer (Karulan kansallispuisto). Käytännön toteutuksesta vastasivat Anneli Nuoranne ja Marja-Liisa Vieraankivi (MTT) sekä Ethel Uibopuu, Kairi Pöldsäär ja Karin Pai (TÜ) yhdessä edellisten kanssa. Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat Sirpa Kurppa (MTT), Ivar Puura (TÜ) ja Pille Tomson sekä rahoittajien edustajat. Ohjausryhmän sihteerinä toimi Anja Yli-Viikari.

Tähän oppaaseen on tiivistetty hankkeen keskeinen anti, toimintaa ja tuloksia esitellään laajemmin hankkeen internetsivuilla. Tutkimusryhmän lisäksi opasta ovat olleet kirjoittamassa maatila-koulukumppanuksia edustavat opettaja Mariitta Vauromaa ja tilanomistaja Kirsi Aittosaari. Oppaan syntyyn ovat myötävaikuttaneet myös lukuisat muut henkilöt, joiden kommentteja, ajatuksia ja ideoita on enemmän tai vähemmän tietoisesti hyödynnetty opasta työstettäessä.

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	4
1 Johdanto	5
2 Miksi lähteä maalle oppimaan?	7
2.1 Nuoret vieraantuneet perusasioista	7
2.2 Koulun uudet haasteet	9
2.3 Maatilojen uudet haasteet	11
3 Maatilat oppimisympäristönä	13
4 Koulun ja lähimaatilan yhteistyö	16
4.1 Yhteistyön lähtökohdat	16
4.2 Tilavierailujen suunnittelu ja toteutus	17
5 Opetuksen suunnittelu	24
5.1 Kestävä kehitys ja kasvatusta	25
5.2 Toimintateemoja tilavierailulle	27
5.3 Ennakkotehtävistä jälkitehtäviin	34
5.4 Tilavierailun jäsentely	35
6 Lapsen kanssa oppimassa – evästystä tilavierailuille	36
6.1 Höyryt ulos	37
6.2 Selkeää puhetta	38
6.3 Ohjeet tehtävän mukaan	38
6.4 Vaihtelevissa tehtävissä kiinnostus säilyy	39
6.5 Välijyitä aikatauluun	40
6.6 Ryhmässä on erilaisia suhteita	41
6.7 Säännöt estävät konfliktit	42
6.8 Aidosti aikuisen roolissa	43
7 Ensimmäiset kokemukset yhteistyöstä	44
7.1 Maatilojen näkökulma	44
7.2 Opettajien näkökulma	45
7.3 Haimoon koulun ja Aittosaaren tilan yhteistyö	46
8 Kustannukset	53
8.1 Varainhankinta	54
8.2 Sponsorointi	55
8.3 Miten muualla?	55
9 Loppusanat	56
Liitteet	56
Esimerkkejä paikallisten toimijoiden roolista koulu-maatilayhteistyössä	58
Maatilavierailuihin soveltuvia keskeisiä sisältöjä oppiaineista alakoulussa	63

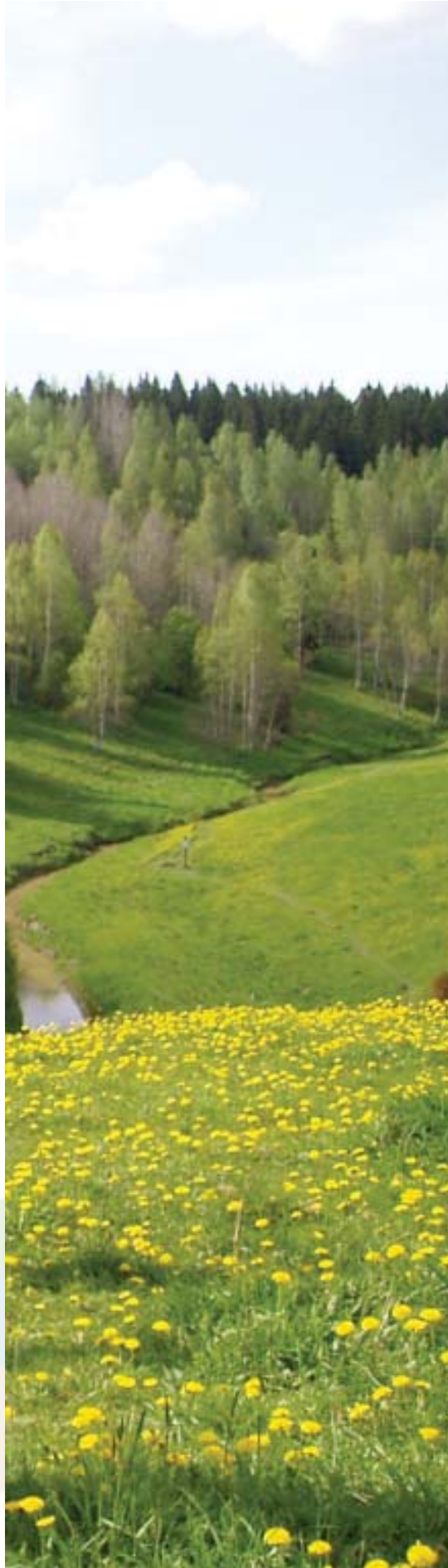
1 Johdanto

Kädessäsi on käytännön kokemusten pohjalta laadittu opas koulu-maatilayhteistyöhön. Sen on tarkoitus alentaa opettajan kynnystä lähteä oppilaiden kanssa maalle ja maatilayrittäjän kynnystä ottaa lapsilauma hetkeksi mukaan arkeensa.

Tämä kirjanen on tarkoitettu oppaaksi yrittäjille ja opettajille, jotka ovat kiinnostuneita paikallistason yhteistyöstä koulujen ja lähimaatilojen välillä. Tarkoituksena on rohkaista ja kannustaa kouluja ja tiloja hakeutumaan yhteistyöhön antamalla tarvittavaa taustatietoa ja tarjoamalla ideoita, esimerkkejä ja käytännön ohjeita yhteistyön suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Oppaassa esitellään myös erilaisia vaihtoehtoja toiminnan organisoimiseksi ja rahoittamiseksi. Yhteistyötä tarkastellaan sekä maatilayrittäjän että koulun näkökulmasta. Päähuomio on koulujen ja niiden lähellä sijaitsevien maatilojen välisessä yhteistyössä, jonka kantavina periaatteina ovat paikallisuus, toiminnallisuus ja jatkuvuus.

Oppaaseen on koottu vuosina 2006–2007 toteutetun koulu-lähimaatilayhteistyöhankkeen aikana saatuja kokemuksia ja kehittämisajatuksia. Siinä on myös hyödynnetty kokemuksia Vihdin 4H-yhdistyksen järjestämästä koulukasvimaatoinnasta sekä maatilaleirikoulutoiminnasta, jota kehitettiin EcoLearn-hankkeessa 2002–2005. Tietoa maaseutupainotteisesta ympäristökasvatuksesta ja kestävästä kehityksen kasvatuksesta on karttunut kuitenkin pitemmältä ajalta, sillä MTT:n maatalouden esittelypuistossa Elonkier-

rossa on järjestetty jo vuodesta 2000 lähien myös lapsille ja nuorille suunnattua toimintaa. Asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä toteutettu ohjattu toiminta on saanut paljon kiitosta, ja suuri suosio on osoittanut, että sille on kysyntää ja tarvetta.

Opas toimii muistin tukena ja ohjekirjana sekä suunniteltaessa paikallistason koulu-maatilayhteistyötä että sen toteutuksen eri vaiheissa. Koska yhteistyön pohjana ovat paikalliset erityispiirteet – kunkin koulun omat tarpeet ja kunkin maatilalan tarjoamat puitteet – oppaassa ei tarjota valmiita opetuspaketteja. Sen sijaan esitellään erilaisia opetusteemoja ja tarkastellaan niitä opetussuunnitelman tavoitteiden kannalta.

Oppiainekohtaisten sisältöjen sijaan keskeisenä pyrkimyksenä on esitellä aiheita, joissa ylitetään oppiaineiden väliset rajat ja joita voidaan tarkastella kestävän kehityksen eri näkökulmista. Opetusteemojen kautta oppaassa painottuvat siten sekä opetuksen eheyttämisen tavoitteet että koulun ja yhteiskunnan vuorovaikutus. Painopiste on paikallistason yhteisöllisyyden vahvistamisessa kylä kasvattaa -periaatteen pohjalta. Sen mukaan ihmisenä kasvaminen edellyttää sosiaalista vuorovaikutusta koko lähiyhteisön kanssa. Osallistuminen paikallisyhteisön toimintaan lujittaa oppilaiden siteitä omaan lähiympäristöönsä ja kotiseutuunsa. Se on kulttuurisen kestävyyden kulmakivi. Koulun näkökulmasta kysymyksessä on opetuksen kehittäminen oppimisympäristöä laajentamalla, maatalojen näkökulmasta puolestaan pienten tilojen toimeentulomahdol-

lisuuksien monipuolistaminen ja maatalouden arvostuksen kohentaminen. Tavoitteena on, että maatalo vakiinnuttaisi paikkansa oppimisympäristönä koulujen ulkopuolisessa opetuksessa niin, että koulujen ja lähimaatalojen välille muodostuisi pysyvä yhteistyösuhde.

Koulujen ja maatalojen yhteistoiminta on käynnistynyt ripeästi, ja kokemukset siitä ovat olleet hyvin myönteisiä. Tekemisen riemu ja innostus saavat uskommaan, että maalle kannattaa mennä oppimaan. ”*Paras tapa oppia. Käytännön työ opettaa paljon enemmän kuin asioiden lukeminen kirjasta*”, kommentoi eräs koululainen maatilapäivänsä hyviä puolia. Huonoja ei sitten oikein ollutkaan – paitsi se navetan haju.

Oppaan alussa perustellaan, miksi koulu-maatilayhteistyötä tarvitaan. Luvussa kaksi ja kolme tarkastellaan lyhyesti niitä haasteita, joita sekä koululla että maataloilla nykypäivän Suomessa on. Lisäksi pohditaan, miten paikallistason koulu-maatilayhteistyö näihin haasteisiin pyrkii vastaamaan. Neljännessä luvussa esitellään koulu-lähimaatilayhteistyön periaatteet sekä osoitetaan toiminnan hyödyt ja erilaiset ulottuvuudet. Luvussa viisi annetaan esimerkkejä opetusteemoista ja opetuksen toteutustavoista. Luvussa kuusi pohditaan, miten lähestyä lapsia maatalalan tarjoamat puitteet ja kasvatuksen tavoitteet huomioiden, ja luvussa seitsemän pääsevät ääneen koulu-maatilayhteistyötä toteuttaneet opettaja ja tilanomistaja. Lopuksi puhutaan kustannuksista ja varainhankinnasta.

2 Miksi lähteä maalle oppimaan?

Lapsen on hyvä nähdä, mitä lehmä syö ja miten perunat nostetaan maasta. Opettajalle maatilavierailut antavat mahdollisuuden käytännönläheiseen ja kokonaisvaltaiseen opetukseen. Maatilayrittäjä saa puolestaan jakaa oikeaa tietoa työstään ja sitä kautta maaseudulle mahdollisesti uusia ystäviä.

2.1 Nuoret vieraantuneet perusasioista

Nykyteknologiaan perustuva palveluyhteiskunta on etäännyttänyt kansalaisensa monista elämän perusasioista. Roskat ja jätteet häviävät kuin taikaiskusta, lämpöä riittää, ruoka ja viihdykkeet saadaan napin painalluksella, tuoksut voidaan ostaa pullossa ja kaupat ovat tulvillaan tavaraa, jota kukaan ei ilman mainoksia osaisi edes kaivata. Kokemusmaailmakin perustuu enenevässä määrin virtuaalitodellisuuteen ja teolliseen elämystuotantoon. Jopa ihmissuhteet alkavat olla teknisten laitteiden varassa. Henkilökohtainen kokemus ja kosketus puuttuvat, mikä vähitellen johtaa vieraantumiseen omasta itsestä sekä omista ja toisten tarpeista.

- **Kosketus maaseutuun ja maatalouteen on katoamassa.**
- **Virtuaalitodellisuus vie tilaa aidoilta elämyksiltä.**
- **Käsitys ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta on hämärtynyt.**

Ympyrästä neliö..?

Kaupunkilaislasten ja -nuorten siteet maaseutuun ja maatalouteen ovat löyhentyneet, mutta sama ilmiö tulee vastaan yhä useammin myös maaseutukunnissa. Kevätyöt kasvukauden alussa ja kokemukset kesäiseltä heinäpellolta tai syksyisestä sadonkorjuusta ovat yhä harvempien ulottuvilla. Ruoka ja syöminen ovat osa päivittäistä arkea, ruoan tuotanto ja alkuperä sen sijaan eivät.

Simsalabim! Roskat ja jätteet häviävät nykykuluttajan näköpiiristä kuin taikaiskusta.

Todellista luonnonrauhaa ei voi ostaa pullossa. Se on koettava.

Einesten ja puolivalmisteiden määrä markkinoilla on moninkertaistunut ja uusia ruokasuuntauksia ilmaantuu jatkuvasti. Maailmanlaajuisesti paisunut elintarvikekauppa on monimutkaistanut ruokamarkkinoita. Nykypäivän ruokakori sisältää tuotteita jokaisesta maailman kolkasta, ja nuorten näkökulmasta yksinkertainen kotiruoka alkaa olla jo eksoottista. Lasten ja nuorten käsitys ruoan alkuperästä ja reitistä pellolta oman ruokapöydän kautta takaisin peltoon on vähitellen hämärtynyt. Samalla ymmärrys ihmisen ja luonnon tasapainoisesta vuorovaikutuksesta on kadonnut.

Tilanne on hankala yhteiskunnan kannalta laajemminkin. Samaan aikaan kun kasvava joukko kansalaisia on vähitellen kadottamassa kosketuksensa maaseutuun ja heidän käsityksensä ihmisen olemassaolon perusedellytyksistä sumenee, maaseutu ja maatilat elävät omaa elämäänsä. Jos keskinäinen vuorovaikutus vähenee, se saattaa osaltaan lisätä vastakkainasettelua yhteiskunnassa ja rapauttaa siten yhteisöllisyyttä ja sosiokulttuurista kestävyyttä.

2.2 Koulun uudet haasteet

Koulun tehtävä on valmentaa oppilais- ta aktiivisia kansalaisia, jotka pystyvät tietoisesti tekemään omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja. Nykyisin tiedon määrä kasvaa koko ajan valtavaa vauhtia, ja kouluilla on haastava tehtävä antaa perustiedot ja -taidot eri oppiaineissa ja samaan aikaan pysyä mukana kehityksessä. Opetuksen tulisi olla ajantasaista, paikkansapitävää ja sisältöltään merkityksellistä.

Pelkästään irrallisen tai oppiainekohtaisen tiedon omaksuminen ei riitä, vaan eri oppiaineissa pyritään hahmottamaan laajoja kokonaisuuksia. Tietoa joudutaan tarkastelemaan myös suhteessa ympäröivään yhteiskunnalliseen todellisuuteen, jolloin tarkastelunäkökulma laajenee ja ylittää usein oppiainekohtaiset rajat. Opettajan on kyettävä poimimaan tietotulvasta oleellinen ja muodostamaan siitä kokonaisuuksia, jotta oppilaat oppisivat näkemään asioiden ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä ja löytämään syy- ja seuraussuhteita.

Vuodesta 2006 lähtien kaikissa Suomen kouluissa on otettu käyttöön perusopetuksen uudistettu opetussuunnitelma. Siinä painotetaan opetuksen kytkemistä koulun ulkopuoliseen maa-

ilmaan ja eheyttämistä laajojen aihekokonaisuuksien kautta. Siten nuoret oppivat tarkastelemaan omaan elämäänsä liittyviä asioita kokonaisvaltaisesti monesta eri näkökulmasta.

Eheyttävän opetuksen tarkoitus on auttaa jäsentelemään nyky maailman moniselitteisiä ilmiöitä ja arvioimaan niitä kriittisesti ja objektiivisesti. Se korostaa asioiden, ilmiöiden ja oman toiminnan keskinäistä yhteyttä ja tukee siten kasvamista aktiiviseksi kansalaiseksi.

Kokemusten, tunteiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä oppimisessä ei myöskään saisi unohtaa. Opetuksen tulisi tähdätä kokonaisvaltaiseen oppimiseen. Käsitteistön hallinnan ja tiedon lisäksi tarvitaan oma-kohtaisia kokemuksia sekä tunteisiin ja aisteihin pohjautuvia elämyksiä. Ne kasvattavat herkkyyttä ja myötäelämissen kykyä. Samoin kaivataan eettisiä periaatteita, joiden mukaan arvot ja normit muotoutuvat, sekä tietoa toimintamahdollisuuksista ja vaikuttamisen keinoista. Ainoastaan näin omaksuttu tieto voi kanavoitua käytännön toiminnaksi.

- *Koulu tukee oppilaiden kasvamista aktiivisiksi kansalaisiksi.*
- *Opetuksessa korostuu asioiden, ilmiöiden ja oman toiminnan välinen vuorovaikutus.*
- *Tietoa tarkastellaan monesta eri näkökulmasta oppiainekohtaiset rajat ylittäen.*
- *Oma-kohtaiset kokemukset syventävät oppimista ja auttavat konkretisoimaan tiedon käytännön toiminnaksi.*

OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET on kansallinen kehys, jonka pohjalta paikallinen opetussuunnitelma laaditaan.

PERUSOPETUKSEN ARVOPOHJA. Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista. Opetuksen avulla tuetaan oppilaan oman kulttuuri-identiteetin rakentumista sekä hänen osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja globalistuvassa maailmassa. Sen avulla edistetään myös suvaitsevaisuutta ja kulttuurien välistä ymmärtämystä.

OPPIMISKÄSITYS. Oppiminen on tilannesidonnaista, joten oppimisympäristön monipuolisuuden on kiinnitettävä erityistä huomiota. Opittaessa avautuu uusia mahdollisuuksia ymmärtää kulttuuria ja kulttuurin sisältämiä merkityksiä sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan.

OPPIMISYMPÄRISTÖ. Siihen kuuluvat koulun lisäksi muu rakennettu ympäristö ja ympäröivä luonto. Oppimisympäristön tulee tukea oppilaan kasvua ja oppimista. Sen on oltava fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen ja tuettava oppilaan terveyttä. Tavoitteena on tukea oppilaan oppimismotivaatiota ja uteliaisuutta sekä edistää hänen aktiivisuuttaan, itseohjautuvuuttaan ja luovuuttaan tarjoamalla kiinnostavia haasteita ja ongelmia.

Oppimisympäristön tulee edistää vuoropuhelua ja ohjata oppilaita työskentelemään ryhmän jäsenenä. Tavoitteena on avoin, rohkaiseva, kiireetön ja myönteinen ilmapiiri, jonka ylläpitämisestä vastuu kuuluu sekä opettajalle että oppilaille.

TYÖTAVAT. Työtapojen tehtävänä on kehittää oppimisen, ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja, työskentelytaitoja ja sosiaalisia taitoja sekä aktiivista osallistumista. Työtapojen tulee antaa mahdollisuuksia myös eri ikäkausille ominaiseen luovaan toimintaan, elämyksiin ja leikkiin. Opettaja valitsee työtavat. Hänen tehtävänä on opettaa ja ohjata sekä yksittäisen oppilaan että koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Oppilaiden erilaiset oppimistyylit ja sekä tyttöjen ja poikien väliset että yksilölliset kehityserot ja taustat tulee ottaa huomioon.

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. OPH

2.3 Maatilojen uudet haasteet

Suomalainen maatalous on kokenut viime vuosikymmeninä suuria muutoksia. Erityisen nopeaa kehitys on ollut vuoden 1995 jälkeen, jolloin Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi. Kaupan vapautuminen ja sen seurauksena koventunut kansainvälinen kilpailu ovat voimistaneet käynnissä olevaa maatalouden rakennemuutosta.

Suomalainen maatalous käy elonjäämiskamppailua, ja se on elinkeinona voimakkaasti polarisoitumassa. Samaan aikaan kun tilojen kokonaislukumäärä on vähentynyt, isojen tilojen (>100 ha) osuus kaikista tiloista on lisääntynyt.

Valtaosa maatiloista on kuitenkin edelleen perheviljelmiä, joista monet ovat joutuneet kovenevassa kilpailussa ahtaalle. Jos pientilat eivät syystä tai toisesta halua kilpailla tuotantoaan laajentamalla, niiden on löydettävä uusia toimintamuotoja olemassaolonsa turvaamiseksi.

Maatalouden osuus bruttokansantuotteesta on enää vain prosentin verran, ja sen piirissä työskentelee alle neljä prosenttia työllisestä työvoimasta. On selvää, ettei maatalouden arvostus ole kovin korkea nyky-yhteiskunnassa, jossa asioiden merkitystä arvioidaan voittopuolisesti taloudellisilla mittareilla. Helposti unohtuu, että elintarvikesektorin kautta maatalouden epäsuora vaikutus työllisyyteen ja kansantalouteen on huomattava ja ruoantuotanto vaikuttaa ratkaisevasti kansanterveyteen ja hyvinvointiin.

Kasvava joukko kansalaisia on menettämässä kosketuksensa maaseutuun ja samalla elämisen perusedellytyksiin.

Maataloudella on muitakin vaikutuksia. Siksi nykyään puhutaan monivaikutteisesta maataloudesta. Maatalouden perustehtävän, ruoantuotannon, sivutuotteena syntyy monia niin kutsuttuja julkishyödykkeitä, jotka ovat elintärkeitä myös ekosysteemien toiminnalle. Näitä ovat ravinteiden kierto, maaperän viljavuuden ylläpito, hiilidioksidin sitominen ja viljely-ympäristön luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen. Lisäksi maatalous ylläpitää maaseudun kulttuurimaisemaa, joka on olennainen osa kansallista identiteettiä ja kulttuuriperintöä. Julkishyödykkeet käsitetään usein itsestäänselvyyksinä, ja vaikka niiden merkitys tunnustetaan, ihmiset eivät välttämättä hahmota niiden yhteyttä maatalouteen.

Maailmanlaajuiset ruokakriisit, mittavat ympäristöongelmat ruoan viejämaissa ja eri puolilla maailmaa esiintyvät nählähädät ovat osoitus maailmanlaajuisen ruoantuotannon haavoittuvuudesta ja riskeistä. Kotimainen ruoantuotanto on kestävä vaihtoehto sekä ruokaturvan eli ruoan saatavuuden että ruokaturvallisuuden eli ruoan laadun kannalta. Jotta pystymme jatkossakin vaikuttamaan ruoan saatavuuteen, tuotteiden terveellisyyteen ja tuotannosta aiheutuvaan ympäristökuormitukseen, ruoan-

tuotanto on säilytettävä omissa käsissä. Tämä edellyttää, että kasvava sukupolvi oppii arvostamaan kotimaista ruokaa ja tietää, miten se on tuotettu. Onkin mittava haaste osoittaa tuleville päättäjille ja kansalaisille, millainen yhteys maataloudella on ruokaan, kulttuuriin, maisemaan ja ympäristöön ja mikä on maatalouden yhteiskunnallinen ja kansantaloudellinen merkitys.

Viemällä koululaiset maalle oppimaan etsitään siis vastauksia kysymyksiin, jotka liittyvät yhteisöllisyyden säilymiseen, perheviljelmien toimeentuloon sekä nyky-yhteiskunnan kouluille asetamiin vaatimuksiin. Yhtäältä pienten tilojen on löydettävä uusia toimeentulon lähteitä, jos ne eivät lähde tuotantaan laajentamalla mukaan kansainväliseen kilpailuun. Toisaalta kasvava joukko kansalaisia on menettämässä kosketuksensa maaseutuun ja heidän käsityksensä elämisen perusedellytyksistä on hämärtyvässä. Kouluilla olisi mahdollisuus vaikuttaa asiaan, mutta niiden kosketuspinta ympäröivään yhteiskuntaan on usein melko ohut. Tässä oppaassa haetaan vastausta sekä koulujen että maatalojen haasteisiin ja samalla pyritään vahvistamaan sosio-kulttuurista kestävyyttä koko yhteiskunnassa.

- *Kotimainen ruoantuotanto tulee turvata.*
- *Pienet tilat tarvitsevat uusia toimeentulon lähteitä.*
- *Maataloudella on yhteys paitsi ruoantuotantoon myös maisemaan ja ympäristöön.*
- *Maatalouden yhteiskunnallinen ja kansantaloudellinen merkitys on monille epäselvä.*

3 Maatilat oppimisympäristönä

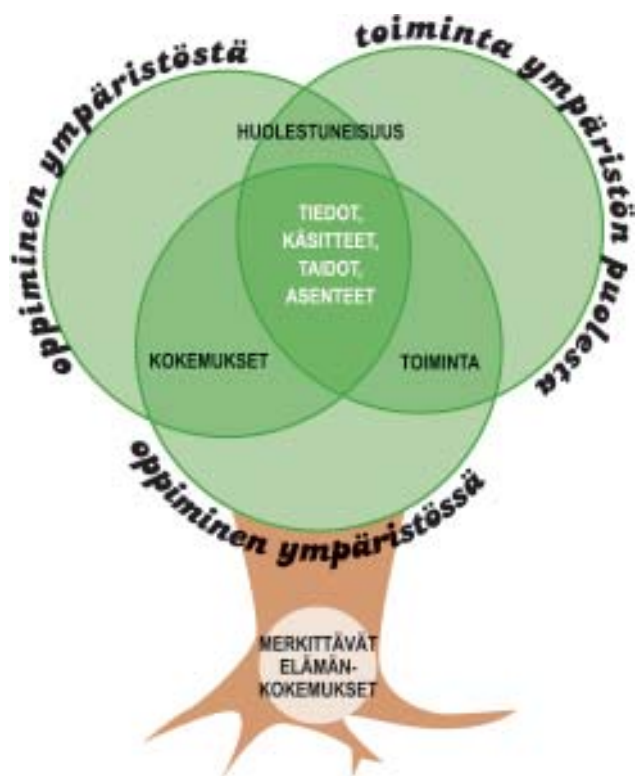
Maatila on eläimineen, koneineen, kasveineen ja rakennuksineen useimmille oppilaille aivan uusi maailma. Siihen voi tutustua monella tapaa ja saada kokemuksia, jotka motivoivat oppimaan lisää.

Maaseudun viljelymaisema ja sitä ympäröivä luonto ovat oleellinen osa luonnon monimuotoisuutta ja suomalaista identiteettiä. Omakohtainen kosketus maatilalla elämään on luonteva keino lujittaa siteitä maaseutuun, lisätä ymmärrystä kulttuurin luontoperustasta ja osoittaa ihmisen riippuvuus luonnosta ja omasta elinympäristöstään.

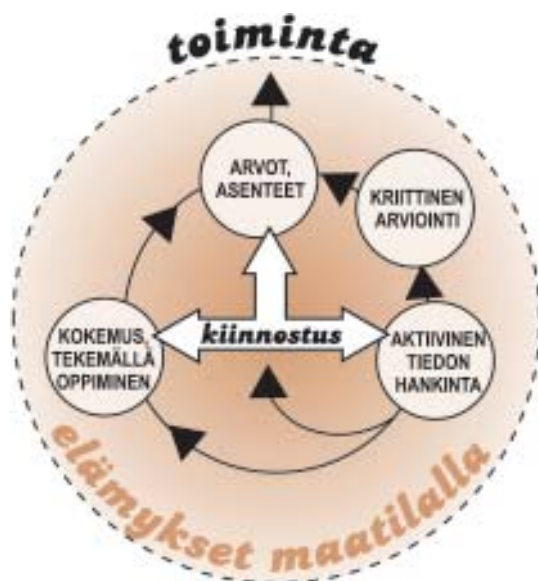
Maatila on yritys ja maatilalla omistaja sen johtaja. Tila on myös koti, jossa asutaan ja eletään ympäri vuoden. Maatilalla on eläimiä niin navetassa ja pihapiirissä kuin ympäröivässä luonnossa. Siellä on sekä viljeltyjä että luonnonvaraisia kasveja ja metsää, joka voi olla pientä taimikkoa, talousmetsää tai luonnontilaista ikimetsää.

Tila voi olla satoja vuosia vanha, jolloin historia elää sen esineissä ja rakennuksissa. Rakennukset voivat olla myös uusia ja niissä voi näkyä teknologian viimeisin kehitys. – Maatila on siis oma maailmansa, jossa voi

Kuva 1. Palmerin puu ympäristökasvatuksen mallina. Lähde: Palmer 1998

Kuva 2. Kokonaisvaltainen, tilannesidonnainen oppiminen koulun ulkopuolisessa opetuksessa maatilalla.

oppia luonnon kiertokulusta, elintarvikkeista, vuorovaikutuksesta, kotiseudun kulttuurista, teknologiasta, yrittäjyydestä, tasa-arvosta, kestävästä elämäntavasta ja eettisyydestä. Maatilavierailu harjoittaa myös ryhmätöitä. Siellä oppilaat työskentelevät yhdessä ja huomaavat, että työn tekeminen on joukkuelaji. Maatilat tarjoavat siten oivallisen oppimisympäristön, jossa opetuksen tavoitteita voidaan toteuttaa monipuolisesti.

Keskeistä on, että oppiminen on kokonaisvaltaista ja tilannesidonnaista eli kontekstuaalista. Kokonaisvaltaisuu della tarkoitetaan, että oppimisessa yhdistyvät tieto, tekeminen, tunteet, aistit ja arvot ja että asioita tarkastellaan monesta eri näkökulmasta. Kontekstuaalinen oppiminen puolestaan edellyttää, että oppilas on kiinnostunut tarkasteltavasta asiasta, ymmärtää sen yhteydet aikaisempaan tietämykseen ja pystyy soveltamaan oppimaansa arkisiin toimiinsa.

Ympäristöoppimista kuvataan usein puumallilla, jossa yhdistyvät oppiminen ympäristöstä, oppiminen ympäristössä ja oppiminen ympäristön hyväksi (kuva 1). Mallin mukaan omakohtaiset kokemukset muodostavat oppimisen perustan, puun rungon, johon tiedot, taidot ja asenteet kiinnittyvät. Mallia voidaan hyvin soveltaa myös maaseutulähtöisessä kestävässä kehityksen kasvatuksessa. Tällöin ympäristö käsittää paitsi maatilaa ja sitä ympäröivän luonnon myös ihmisen toiminnan ja sen vaikutukset sekä paikallistasolla että yhteis-

kunnan kannalta – jopa maailmanlaajuisia kysymyksiä myöten.

Omaakohtaiset kokemukset ja elämykset maatilalla muodostavat otollisen elätusalustan uusille tiedoille ja taidoille, joita saadaan tekemällä ja havainnoimalla. Tämä herättää oppilaiden kiinnostuksen, ja kiinnostus puolestaan lisää tiedonhalua. Uutta tietoa täytyy sovittaa aiempaan tietämykseen ja arvioida suhteessa siihen. Kiinnostus, tieto ja kriittinen arviointi muokkaavat arvoja ja asenteita. Vasta kun ne ovat kohdallaan, tieto kanavoituu käytännön toimintana ja arkisina tekoina, kuten kotimaisen ruoan suosimisena (kuva 2).

Maatilaa voidaan hyödyntää oppimisympäristönä eri tavoin, eikä tilojen käyttö opetuksessa olekaan harvinaista. Toteutustavat vaihtelevat maatilavierailuista luokkaretkiin, kuuntelusta ja havainnoinnista aktiiviseen tilan töihin osallistumiseen ja maatilaleirikoulusta oman puutarhapalstan hoitoon lähimaatilalla. Yleensä maatilakäyntejä ei kuitenkaan ole kirjattu opetussuunnitelmaan eikä kouluille ole osoitettu määrärahoja tähän nimenomaiseen tarkoitukseen. Näin ollen opetuksen toteutus riippuu paitsi opettajien omasta aktiivisuudesta myös siitä, miten ulkopuolisen yhteistyön käytännöt ovat kouluissa muotoutuneet ja miten aktiivista varainhankintaa oppilaat ja heidän vanhempansa ovat harrastaneet.

Tässä oppaassa keskitytään nimenomaan paikallistason yhteistyöhön koulujen ja lähimaatilojen välillä. Erityises-

ti käsitellään sitä, miten opetusta voidaan maatilaympäristössä eheyttää yli oppiainerajojen ja konkretisoida aihekokonaisuuksien sisältöjä kestävä kehityksen tavoitteita silmällä pitäen.

Maatilalla voi oppia luonnon kiertokulusta, elintarvikkeista, teknologiasta ja yrittäjyydestä...

...samoin kotiseudun kulttuurista, tasa-arvosta ja kestävästä elämäntavasta.

4 Koulun ja lähimaatilan yhteistyö

Pitkäjänteinen yhteistyö hyödyttää niin koulua, tilaa kuin oppilaitakin. Toiminta muotoutuu kunkin tilan mahdollisuuksien mukaan, pääasia on, että lapset saavat tehdä oikeita töitä. Toiminnan suunnittelussa auttavat paitsi oppaan esimerkit, ennen kaikkea luovuus ja avoimuus.

4.1 Yhteistyön lähtökohdat

Koulu-maatilayhteistyön kantavina periaatteina ovat: paikallisuus, jatkuvuus ja toiminnallisuus.

Paikallisuus tarkoittaa sitä, että pääosassa on yhteisöllisyyden vahvistaminen ja lähtökohtana koulujen ja niiden lähellä sijaitsevien maatilojen välinen yhteistyö. Opettaja ja maatilayrittäjä suunnittelevat yhdessä toiminnan muodot ottaen huomioon sekä koulun ja oppilasryhmän tarpeet että maatilayrittäjän mahdollisuudet. Opetuksen sisältö rakentuu kunkin tilan edellytyksille, mutta pedagoginen vastuu kuuluu selkeästi opettajalle. Maatila ottaa oppilaat vastaan ja antaa tilaisuuden tutustua yrittäjän arkeen.

Suunnitteluvaiheessa mietitään yhdessä, millaisia mahdollisuuksia tila tarjoaa koulu-maatilayhteistyölle ja miten tilan töitä voidaan eri vuodenaikoina hyödyntää opetuksessa. Tärkeintä yhteistyössä on luovuus sekä avoin ja joustava ajatustenvaihto.

Paikallisuuden periaate on vahvistanut sekä opettajien että maatilayrittäjien sitoutumista yhteistyöhön. Samalla toiminta on parantanut vuorovaikutusta koulun ja paikallisyhteisön välillä ja lisännyt lasten tietämystä omasta kotiseudustaan, mikä on tarpeen identiteetin rakentumisen kannalta.

Jatkuvuus edellyttää pitkäkestoista yhteistyösuhdetta, tilavierailujen säännöllistä toistuvuutta, mutta myös opetuksen jatkuvuutta yli oppiainerajojen. Näin oppilaat saavat maatilatoiminnasta monipuolisen käsityksen ja huomaavat, miten ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyys ulottuvuudet kietoutuvat toisiinsa.

Toiminnallisuus tuo oppimiseen mukaan lasten elämykset, tunteet ja aistit. Toiminnallisuuteen kuuluvat tekemällä oppiminen ja mahdollisuus opitun soveltamiseen. Tekemällä oppiminen antaa lapselle mahdollisuuden kehittyä kokonaisvaltaisesti, omakohtaisten kokemusten kautta. Kun oppiminen on sidoksissa myönteisiin kokemuksiin ja konkreettiseen tilanteeseen, hankalatkin käsitteet avautuvat käytännön esimerkkien avulla. Näin omaksuttu tieto vaikuttaa myös asenteisiin ja arvoihin ja konkretisoituu lopulta toimintana omassa elämässä.

Opetus on siis vahvasti sidoksissa paikallisympäristöön ja -yhteisöön. Tällöin opittavien asioiden merkitys voidaan osoittaa helposti ja oppilaat pystyvät soveltamaan oppimiaan asioita käytännössä. Opetus on tilannesidonnaista,

ja kun siihen vielä liittyy elämyksellisyys ja yhdessä tekeminen, voidaan puhua kokonaisvaltaisesta oppimisesta. Maatilat tarjoavat toimintaympäristön, jossa opetus suunnitelman tavoitteita voidaan toteuttaa käytännön tekemisen ja kokemusten kautta.

4.2 Tilavierailujen suunnittelu ja toteutus

Koulun ja tilan ehdoilla

Ei ole olemassa yhtä oikeaa mallia toteuttaa koulu-maatilayhteistyötä. Mahdollisuuksia on monia, ja toiminnan suunnittelu lähtee aina liikkeelle paikallisista edellytyksistä ja tarpeista.

Ennen kuin koulu ja tila alkavat suunnitella toimintaa, on tärkeää, että opettaja ja yrittäjä miettivät tahoillaan, mitkä ovat heidän omat tavoitteensa ja

Paikallisuuden periaate on vahvistanut opettajien ja maatilayrittäjien sitoutumista yhteistyöhön.

valmiutensa. Mitä he hyötyvät toiminnasta, ja mitkä ovat yhteistyön suunnittelua koskevat rajoitukset? Hyötyjä ja haittoja mietittäessä on pyrittävä ajattelemaan asiaa mahdollisimman monelta kannalta, taloudellinen puoli on vain yksi osa kokonaisuudesta.

Samoin on hyvä miettiä etukäteen, millaiseen panostukseen on valmis: kuinka paljon aikaa ja muita resursseja yhteiseen toimintaan on käytettävissä? Käytännön kysymyksiin kuuluu sekin, miten usein ja minkä kokoisia ryhmiä tila voi ottaa vastaan, ja vastaavasti, minkä kokoinen ryhmä on koulun ja opetuksen kannalta toimivin.

Myös turvallisuustekijät on käytävä yksityiskohtaisesti läpi. Eläintiloilla täytyy ottaa huomioon mahdolliset eläintautiriskit sekä eläinten käsittelystä oppilaille aiheutuvat vaaratilanteet. Useimmilla oppilailla ei ole varsinkaan isojen tuotantoeläinten käyttäytymisestä tietoa tai kokemusta. Muutkin lasten ulottuvissa olevat vaarapaikat tulee käydä läpi ja sopia yhteisistä pelisääntöistä, joista pidetään kiinni.

Kinkkinen juttu...
...jot kaik osallistuis..

Munien-pakkaamo!!?

Kun koulun ulkopuolella toteutettava opetus on kirjattu koulun vuosisuunnitelmaan, toiminta on koulun opetusta ja vahingot ja tapaturmat korvataan lainsäädännön mukaisesti. Tilavierailun aikana koulu on vastuussa tapaturmien hoidosta kuten kouluaikana muutoinkin.

Toimintamuotoja on monenlaisia

Yrittäjä miettii tahollaan, millaiseen toimintaan haluaa oppilaat tutustuttaa ja mitä kenties jättää vierailujen ulkopuolelle. Yrittäjällä on oikeus pitää kiinni yksityisyydestään, kaikkea ei tarvitse esitellä.

Toiminnan ei tarvitse olla erikoista, tavalliset arjen askareet ovat parhaita. Ensimmäinen kerta on tutustumiskäynti, jolloin tutustutaan puolin ja toisin ja ehkä tehdään vähän töitä. Vierailulle kannattaa varata riittävästi aikaa, vähintään 2–3 tuntia.

Tilavierailulla on erityisen tärkeää, että oppilaat pääsevät itse tekemään tilan töitä. Työn lomassa on helppo kertoa

Opettaja

- Millaisia asioita ja asiakokonaisuuksia haluan lasten oppivan tilalla?
- Miten yhdistän tilatoiminnan OPSiin?
- Mitkä OPSin tavoitteista voisi osin tai kokonaan opettaa tilakäynnillä?
- Mihin eri aineisiin tilatoiminnan voi yhdistää?
- Kuinka paljon aikaa olen valmis käyttämään yhteistyöhön?
- Miten tiedotan asiasta lasten vanhemmille ja hankin luvat toimintaan?
- Miten järjestän kuljetukset?
- Mikä on sopiva ryhmäkoko vierailulle, ja millainen ryhmä on ihanteellisin?
- Voivatko kaikki oppilaat osallistua toimintaan?

toiminnan taustasta ja tavoitteista enemmän. Yhteyttä voidaan pitää myös sähköpostin välityksellä, niin että tilan väki lähettää pieniä viestejä tilan tapahtumista ja lapset puolestaan omia töitään heille nähtäväksi. Maatilalta voidaan myös tulla vierailemaan koululle.

Tavoitteena on, että kukin opetusryhmä käy tilalla useamman kerran lukuvuoden aikana ja osallistuu niihin töihin, jotka ovat ajankohtaisia. Tilavierailut voidaan suunnitella myös niin, että lukuvuoden mittaan tilalla käy eri-ikäisiä oppilasryhmiä ja tekeminen on räätälöity luokka-asteen mukaan. Jokainen koulun ja maatilan välinen yhteistyösuhde on omanlaisensa. Opettaja ja tilallinen muokkaavat yhdessä omalle luokalleen ja tilalleen sopivimman yhteistyömuodon, oli se sitten yksi vierailu joulukuussa tai viisi vierailua eri vuodenaikoina.

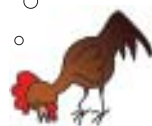
Tilavierailun lisäksi kannattaa hyödyntää muitakin paikallisia toimijoita. Jos opetuksen aiheeseen sopii, oppilaiden

kokemuspiiriä on hyvä laajentaa edelleen vieraillemalla esimerkiksi elintarviketehtaalla, sahalla, paperitehtaalla tai myllyllä, jolloin tuotteen reitin muutkin vaiheet selkeytyvät käytännössä. Samalla lapset oppivat paikallisista toimijoista ja heidän keskinäisestä verkottumisestaan ja yhteistyöstään. Yhtä lailla nämäkin toimijat voivat vieraillla koululla tilan emännän tai isännän ohella tuomassa lisätietoa ja näkökulmaa opittaviin asioihin. Sidosryhmiä voidaan hyödyntää myös itse tilavierailun yhteydessä.

Luovuutta suunnitteluun

Seuraavalla sivulla on esimerkki opettajan ja tilallisen suunnittelutuokion etenemisestä ja sen lopputuloksesta. Suunnittelu voi kuitenkin yhtä hyvin edetä myös toisin päin: tilallinen voi kertoa maatilastaan ja sen mahdollisuuksista ja opettaja pohtia tämän jälkeen, miten tilaa voisi käyttää opetuksessa. Kysymyksiä kannattaa heitellä puolin ja toisin, eikä kaikkiin niistä tar-

Eikmaar
niide
kauppiksest
pitäny tull..

Yrittäjä

- Mitä haluan kertoa tilastani?
- Millaiseen toimintaan haluan lapset tutustuttaa?
- Mitä haluan rajata tilakäyntien ulkopuolelle?
- Millaiseen panostukseen olen valmis?
- Kuinka usein ja minkä kokoisia ryhmiä voin ottaa vastaan?
- Minkä ikäisiä koululaisia mieluiten otan vastaan?
- Olenko halukas jakamaan kokemuksiani esimerkiksi muiden yrittäjien, koulujen tai tiedotusvälineiden kanssa?
- Millaisia turvallisuusriskejä tilalla on, ja mitkä ovat tilavierailun pelisäännöt?

vitse välttämättä löytää vastausta. Jos tilallinen ei tunne vaikkapa esimerkiksi tuokiossa mukana olevia elonkorjuulauluja, se antaa vain oppilaille mahdollisuuden keksiä omia laulujaan. Toisaalta tilallisella saattaa olla sellaisia tietoja ja taitoja, joista opettajalla ei ole aavistustakaan. Siksi molempiin suuntiin toimiva avoin vuoropuhelu on tärkeää.

Kaikkea mieleen juolahtavaa ei ehkä voi maatilalla toteuttaa, vaikka idea olisi kuinka hieno ja opetussuunnitelman mukainen. Esimerkiksi lehmiin tutustuminen ja käsin lypsäminen voi kaataa hygieniariskiä tai siihen, että koneeseen tottuneita lemmiä ei voi lypsää käsin. Suunnitteluvaiheessa on tärkeää pitää jalat maassa ja olla rehellinen,

Esimerkki koulu-lähimaatilayhteistyön toiminnan suunnittelusta, aiheena pelto.

OPETTAJAN KYSYMYS	MAATILAYRITTÄJÄN VASTAUS	TOIMINTA
Mitä viljaa teillä viljellään?	Vehnää ja ohraa.	Tunnistetaan eri viljalajeja.
Paljonko vehnää saa yhdeltä hehtaarilta?	3 500 kg.	Lasketaan kuinka suuri pelloala tarvitaan yhtä pullaa varten.
Milainen viljelyshistoria tilalla on?	Tilalla on viljelty viljaa jo 1700-luvulta asti.	Tutustutaan vanhoihin viljelymenetelmiin ja kokeillaan käsinkylvöä.
Missä tilan pellot sijaitsevat?	Osa on tässä talon läheisyydessä ja osa naapurikunnan puolella.	Tutustutaan karttoihin ja maastonmuotoihin.
Mitä lauluja liittyy viljaan tai elonkorjuuseen?	?	Keksitään itse laulu tai lauletaan jo tunnettuja.
Mitä viljelijä tekee eri vuodenaikoina?	Keväällä on kylvö ja lannoitus, syksyllä elonkorjuu, talvella kunnostustöitä ja koneiden huoltoa.	Osallistutaan tilan töihin eri vuodenaikoina.
Mitä sanoja liittyy maanviljelyyn?	Siemen, kylvö, kylvökone, sakoluku, oras, tähkä jne.	Tutustutaan viljelysanastoon.

mutta myös ja ennen kaikkea luova. Aluksi ei kannata suunnitella suuria ja haastavia tehtäviä, vaan tehdä yksinkertaisia asioita ja saada siten tuntu-
maa siihen, mikä omissa olosuhteissa toimii parhaiten.

Paikalliset toimijat mukana yhteistyössä

Joskus koulut tarvitsevat kipinän, innostamista uudenlaiseen opetuskäytännöön. Monesti kaivataan myös konkreettista apua materiaalien hankkimisessa ja yhteyksien luomisessa maatilan suuntaan.

Koulun ja tilan välillä onkin hyödyllistä olla mukana joku kolmas taho. Esimerkiksi Vihdissä paikallinen 4H-yhdistys on toiminut välittäjätahona, jonka avulla kouluille löydettiin yhteistyömaatilat. Yhdistyksen edustaja on ollut mukana myös tilavierailuilla. Järjestely on ollut hyvä sekä tilan että koulun kannalta, sillä yrittäjä ei välttämättä osaa ilmaista asioita oppilaiden kielellä eivätkä yrittäjä ja opettaja yhdessäkään ehdi opastaa lapsia riittävästi. Jos kolmantena tahona on oppilaiden vanhempia, he ovat mukana yksityishenkilöinä ja heidän on itse huolehdittava omista vakuutuksistaan.

Liitteessä 1 on esimerkkejä koulu-maatilayhteistyöstä, jossa on ollut mukana myös joku muu paikallinen toimijataho.

Ensimmäisellä käynnillä tutustutaan puolin ja toisin.

Työn lomassa on helppo kertoa maataloustoiminnan taustasta ja tavoitteista enemmän.

Tavoitteena on, että opetusryhmä käy tilalla säännöllisesti ja osallistuu ajankohtaisiin töihin.

Koulun muistilista

ENSIMMÄINEN SUUNNITTELUKOKOUS YHDESSÄ TILAN KANSSA

- Tehdään alustava yhteistyösuunnitelma lukuvuodeksi.
- Varataan riittävästi aikaa suunnitteluun ja toteutukseen.
- Päätetään toimintapäivien ajankohta ja vierailujen kesto.
- Määritetään opetuksen tavoitteet ja mietitään, mikä teema soveltuu tavoitteisiin parhaiten.
- Kysytään rehtorilta lupa toimintaan.
- Kartoitetaan ryhmän koko ja oppilaiden mahdolliset osallistumisrajoitukset.
- Pohditaan, mitä varusteita tilalla tarvitaan.
- Selvitetään tärkeät puhelinnumerot ongelmatilanteita varten.
- Mietitään, miten päivä voisi mennä vikaan, ja varaudutaan siihen.
Mitä tehdään, jos...

ENNEN TILAVIERAILUA

- Varmistetaan toimintapäivän ajankohta ja ohjelma.
- Sovitaan muiden opettajien kanssa käytännön toimista koululla.
- Järjestetään kuljetukset.
- Toimitetaan ohjeet, tiedotteet ja lupalaput oppilaiden koteihin.
- Selvitetään oppilaiden allergiat, muut sairaudet ja lääkitykset.
- Järjestetään ruokailu tilalla.
- Varmistetaan, että vakuutukset ovat kunnossa.
- Sovitaan opettajan ja tilanomistajan keskinäinen työnjako.
- Selvitetään oppilaille tilavierailun pelisäännöt.
- Annetaan ennakkotehtävät koululla, pohditaan esimerkiksi kysymyksiä tilasta ja sen toiminnasta tai aloitetaan oppimispäiväkirja.

TILAVIERAILU

- Huolehditaan opetuksesta ja yleisestä järjestyksestä.
- Tehdään yhteenveto päivän annista.
- Annetaan palautetta oppilaille ja pyydetään sitä oppilailta.

TILAVIERAILUN JÄLKEEN

- Tehdään jälkitehtäviä tai täytetään oppimispäiväkirjaa.
- Jatketaan yhteydenpitoa tilan kanssa esimerkiksi sähköpostilla.

Tilan muistilista

ENSIMMÄINEN SUUNNITTELUKOKOUS YHDESSÄ KOULUN KANSSA

- Tehdään alustava yhteistyösuunnitelma lukuvuodeksi.
- Varataan riittävästi aikaa suunnitteluun ja toteutukseen.
- Päätetään toimintapäivien ajankohta ja vierailujen kesto.
- Mietitään oppilaille oikeita tilan töitä, joista on todellista hyötyä.
- Pohditaan, mitä oppilaille halutaan esitellä tilallisen arjesta.

ENNEN TILAVIERAILUA

- Tehdään yksityiskohtainen suunnitelma toimintapäiväksi.
- Varmistetaan toimintapäivän ajankohta ja aikataulu.
- Varataan oppilaille paljon käytännön toimintaa ja työvälaineet.
- Suunnitellaan toimintaa pienille ryhmille ja järjestetään toiminnalle ohjaajat.
- Tehdään riskikartoitus tilalla ja tarkastetaan vakuutusten tarve.
- Selvitetään tärkeät puhelinnumerot ongelmatilanteita varten.
- Mietitään, miten päivä voisi mennä vikaan, ja varaudutaan siihen.
Mitä tehdään, jos...
- Varmistetaan suunnitelmien yhtäpitävyys opettajan kanssa.

TILAVIERAILU

- Kerrataan tilan säännöt.
- Ohjeistetaan annetut tehtävät perusteellisesti ja varmistetaan, että ohjeet on ymmärretty.
- Kerrotaan, miksi kyseistä työtä tehdään.
- Jätetään aikaa kysymyksille ja palautteelle, jota puretaan yhdessä opettajan kanssa.

TILAVIERAILUN JÄLKEEN

- Annetaan opettajalle rehellistä palautetta – myös siitä, jos joku asia ei toiminut.
- Jatketaan yhteydenpitoa koulun kanssa esimerkiksi sähköpostilla tai vierailemalla.

5 Opetuksen suunnittelu

Tilavierailuja voi hyödyntää eri oppiaineissa ja aihekokonaisuuksissa, mutta erityisesti kestävään kehitykseen kasvattaminen luontuu hyvin juuri maatilalla. Tilakäynnit kytkeytyvät muuhun opetukseen mukavasti ennako- ja jälkitehtävillä.

Hyvin suunniteltu toiminta tilalla antaa oppilaille mahdollisuuden monipuoliseen oppimiseen, tukee opetussuunnitelman tavoitteita ja tarjoaa vaihtoehdon tavalliselle luokahuoneopetukselle. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa kiinnitetään huomiota oppiainekohtaisen opetuksen ohella laajempiin aihekokonaisuuksiin. Tilaopetuksessa korostuu etenkin tavoite ympäristöstä, itsestä, muista ihmisistä ja tulevaisuudesta välittämisestä. Omat juuret, ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja yrittäjäyys ovat myös keskeisiä päämääriä. Opettajan ja koulun harkinnan varaan jää, miten tavoitteet toteutetaan opetuksessa.

Opetussuunnitelman mukaisesti tilavierailujen ohjelma perustuu oppilaiden omaan toimintaan ja kokemukselliseen oppimiseen aidossa ympäristössä. Vierailut sisältävät motivointia, tehtäviä ja pohdintaa ja tarjoavat teoriaa, elämyksiä ja opetusta. Tilalla toteutetun toiminnan lisäksi vierailuihin kuuluu myös kouluilla suoritettavia ennako- ja jälkitehtäviä.

5.1 Kestävä kehitys ja kasvatus

Kestävä kehitys on maailmanlaajuinen jatkuva ja ohjattu yhteiskunnallinen muutos, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen edellytykset. Tavoitteena on, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Kestävässä kehityksessä ei siis ole kysymys yksinomaan ympäristöstä ja luonnon kantokyvystä.

Kestävään kehitykseen tähtäävän opetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia kansalaisia, jotka osaa- vat rakentaa tulevaisuutta ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäväillä valinnoilla. Käytännössä opetus kuitenkin toteutetaan edelleen usein oppiaineiden kautta, jolloin ympäristö ja ihmisen toiminta jäävät toisistaan erilleen.

Ruoan reittiin tutustuminen on oivallinen lähtökohta kestävä kehityksen kasvatukselle. Ruoan reitti on laaja aihe, joka voidaan maatilalla yhdistää vaivattomasti opetus suunnitelman tavoitteisiin. Samalla pystytään osoittamaan kestävä kehityksen eri ulottuvuudet. Reitillä tutustutaan elintarvikkeen matkaan pellolta pöytään ja takaisin peltoon. Esimerkiksi viljan reitillä huomataan:

- mitä tarkoittaa vastuu ympäristöstä ja miten tilalla vaalitaan ympäristöä esimerkiksi suojakaistoilla (ekologinen kestävyys),

Mulle tänne kaikki heti nyt?

- miten maatala toimii yrityksenä, mistä leivän hinta koostuu ja mistä yrittäjä saa toimeentulonsa (taloudellinen kestävyys),
- miten ruoka ja ruoanvalmistus, kädentaidot ja maaseudun kulttuurimaisema liittyvät suomalaisuuteen (kulttuurinen kestävyys),
- miten tehdään yhteistyötä ja miten hyvinvoinnista, terveydestä, työturvallisuudesta sekä tasa-arvosta huolehditaan tilalla ja koulussa (sosiaalinen kestävyys).

Nämä näkökulmat voidaan koota yhteen eheyttävässä opetuksessa, etenkin aihekokonaisuudessa "Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta".

Perusopetuksen opetussuunnitelman aihekokonaisuudet ja niiden keskeiset tavoitteet maatilayhteistyön kannalta.

VASTUU YMPÄRISTÖSTÄ, HYVINVOINNISTA JA KESTÄVÄSTÄ TULEVAISUUDESTA

- ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys omassa koulussa ja elinympäristössä
- yksilön ja yhteisön vastuu elinympäristön tilasta ja ihmisten hyvinvoinnista
- ympäristöarvot ja kestävä elämäntapa, tuotteen elinkaari
- kulutuskäyttäytyminen, kuluttajan vaikuttamiskeinot

IHMISENÄ KASVAMINEN

- oikeudenmukaisuus, tasa-arvo
- esteettinen havainnointi ja esteettisten ilmiöiden tulkinta
- toisten huomioon ottaminen, oikeudet, velvollisuudet ja vastuut ryhmässä, erilaisia yhteistoimintatapoja

KULTTUURI-IDENTITEETTI JA KANSAINVÄLISYYS

- oma kulttuuri, kotiseudun kulttuuri, suomalaisuus, pohjoismaalaisuus ja eurooppalaisuus

VIESTINTÄ JA MEDIATAITO

- median rooli ja vaikutukset yhteiskunnassa

OSALLISTUVA KANSALAIKUUS JA YRITTÄJYYS

- perustietoja elinkeinoelämän toiminnasta sekä työnjaosta
- osallistuminen ja vaikuttaminen omassa koulussa ja elinympäristössä sekä oman toiminnan vaikuttavuuden arviointi
- yrittäjyys ja sen merkitys yhteiskunnalle, perustietoja yrittäjyydestä ammattina sekä työelämään tutustuminen

TURVALLISUUS JA LIIKENNE

- terveyttä, turvallisuutta, väkivallattomuutta ja rauhaa edistäviä toimintamalleja
- keskeiset liikennesäännöt ja erilaiset liikenneympäristöt
- lähiympäristön vaarapaikkojen kartoittaminen ja turvallisuuden parantaminen

IHMINEN JA TEKNOLOGIA

- teknologia arkielämässä ja teknologian kehitys eri aikakausina

5.2 Toimintateemoja tilavierailulle

Seuraavassa esitetään kolme esimerkkiteemaa, joiden kehikseen oman tilavierailunsa voi suunnitella ja sovittaa: 1) metsässä, 2) pellolla ja puutarhassa sekä 3) navetassa. Kutakin teemaa tarkastellaan lähemmin ja osoitetaan, miten sen voi yhdistää opetussuunnitelmaan. Jokaisen esimerkkikuvan sisimmässä ympyrässä kerrotaan erilaisista tilalla tehtävistä töistä. Ulommat ympyrät puolestaan kuvailevat, miten työt liittyvät kestäväan kehitykseen ja opetussuunnitelmaan.

Esimerkit muodostavat ideapankin koulu-lähimaatilyhteistyön suunnitteluun, ja niitä voi soveltaa ja kehittää omiin tarkoituksiin sopiviksi. Muita mahdollisuuksia kuitenkin kannattaa ja pitääkin rohkeasti hyödyntää, kun niitä tulee vastaan. Liitteessä 2 on opetuksen suunnittelun avuksi yhteenveto eri opiaineista ja niiden opetussisällöistä alakoulun eri luokka-asteilla.

Metsässä. Puu on monipuolinen raaka-aine ja uusiutuva lämmönlähde.

Pellolla ja puutarhassa. Ihmisen polttoaine tulee multamaasta.

Navetassa. Lypsäminen on elämys!

Metsässä

Metsä on ollut suomalaisen talouden perusta jo satoja vuosia. Sieltä on saatu puuta laivojen ja talojen rakentamiseen ja tervaa niiden tiivistämiseen. Nykyisin suomalainen puutuotedesign on maailmalla hyvin tunnettua ja arvostettua. Metsä on tietenkin tärkeä uusiutuvan energian lähde ja puu- ja paperiteollisuuden elinehto.

Metsä on itsessään laaja käsite. Se voi olla pieni saareke avoimessa maisemassa tai rajaton korpimetsä. Se voi olla juuri istutettuja pieniä taimia kasvava nuori metsä tai satoja vuosia vanha sammaloitunut ikimetsä. Metsien eliömaailma vaihtelee talousmetsien harvoista lajeista luonnonmetsien rikkauksiin. Metsää voi myös hyödyntää monin eri tavoin. Sieltä saadaan puuta talojen rakentamiseen ja lämmittämiseen. Se tarjoaa marjoja, sieniä ja riistaa ruokapöytämme täydennykseksi. Metsä on suonut suomalaisille turvaa sotaisina aikoina ja tarjonnut tarinoiden menninkäisille ja peikoille asuinsijan. Se virkistää ja elävöittää sekä ruumista että mieltä liikuntamahdollisuuksillaan, kauneudellaan ja hiljaisuudellaan.

Metsänhoidon yhteydessä oppilaat oivaltavat metsän moniulotteisuuden ja sen, kuinka monet eliölajit – ihminen mukaan lukien – voivat hyötyä metsästä ja samalla elää rinnakkain toisen elintilaa viemättä. Toisaalta nähdään myös, kuinka metsän tasapaino muuttuu esimerkiksi avohakkuun tai metsäpalon yhteydessä.

ESIMERKKI

Oppilaat tutustuvat metsänhoitoon osallistumalla risusavottaan, metsän istutukseen tai puuston arviointiin. Näin he oppivat tunnistamaan puulajit eri vuodenaikoina ja oivaltavat oman tekemisensä kautta, miten ihmisen toiminta vaikuttaa ympäristöön ja mitä ihmisen ja luonnon vuorovaikutus käytännössä tarkoittaa. Samal-

la he huomaavat työturvallisuuden merkityksen ja saavat metsätöiden sivutuotteena hyötyliikuntaa luonnossa. Päivän päätteeksi oppilaiden kanssa voidaan pohtia metsän virkistyskäyttöä ja jokamiehenoikeuksia vaikkapa marjastamalla tai sienestämällä ja nuotien ääressä.

Pellolla ja puutarhassa

Suomalaisilla on edelleen juurensa maaseudulla, sillä vielä vajaat sata vuotta sitten kaksi kolmasosaa väestöstä sai toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. Maanviljelyllä on Suomessa pitkät perinteet, se on elävän maaseudun edellytys ja viljelijöiden toimeentulon lähde. Se tuo työtä paitsi viljelijöille myös ruoan jatkojalostukseen, kuljetukseen ja kaupan sekä ruoka- ja ravitsemuspalvelujen työntekijöille. Ilman maataloutta Suomessa ei myöskään olisi kulttuurimaisemaa, johon kuuluvat rakennukset, pihat, avoimet niityt ja pelot sekä niitä ympäröivä luonto. Luonnon ja kulttuurimaiseman rajapinta on eliöstöltään rikasta ja monipuolista ja siten monimuotoisuuden kannalta tärkeää. Maataloudella on keskeinen merkitys suomalaisessa ympäristössä, taloudessa ja kulttuurissa.

Pellolla ja puutarhassa perehdytään kasvien kehitykseen siemenestä sato kypsäksi ruokapöydän antimeksi ja ruokapöydästä kompostin kautta takaisin maahan. Maanviljelyyn liittyvät työt ennen ja nyt antavat kuvan viljelyn kehityksestä käsinkylvöstä pitkälle koneistettuun nykytuotantoon. Viljelykasvien lisäksi pellolla ja puutarhassa on paljon muitakin kasveja sekä hyönteisiä ja erikokoisia selkärankaisia, jotka ovat toisistaan riippuvaisia ja muodostavat monimutkaisia ravintoverkkoja.

ESIMERKKI

Oppilaat osallistuvat keväällä pelto-
töihin, kuten kylvöön, syksyllä sadon-
korjuuseen ja koneiden huoltoon. Tal-
vella puolestaan hyödynnetään syk-
syn satoa keittiössä. Sadonkorjuus-
sa voidaan seurata viljan reittiä myl-
lyyn ja palata sieltä omien jauhojen
kanssa takaisin tilalle leipomaan
sämpylöitä sadonkorjuujuhlaan. Juh-
lan jälkeen ruoantähteet viedään
kompostiin.

Oppilaat tutustuvat eri viljalajeihin ja
ruoan reittiin pellolta pöytään ja taas
takaisin peltoon. Samalla he näkevät
maatilan yrityksenä, jota tilallinen joh-
taa luonnon tarjoamissa puitteissa.

Järjestäessään sadonkorjuujuhlia op-
pilaat tekevät työtä yhteisen päämää-
rän hyväksi ja huomaavat, että jokai-
sen osaamista tarvitaan.

Navetassa

Kotieläimet ovat olleet ihmisen seuralaisia tuhansien vuosien ajan. Ne ovat tarjonneet ihmiselle seuraa, lämpöä, vaatteita ja ruokaa. Vastavuoroisesti eläimet ovat saaneet ravintoa ja turvaa petoeläimiltä. Vaikka kotieläimiä pidetään nykyään entistä suuremmissa yksiköissä, niiden hyvinvointi ja mahdollisuus lajinomaiseen käyttäytymiseen halutaan silti turvata, ja siitä on tiukat säädöksetkin. Kotieläimet ovat kiinteä osa suomalaista kulttuuria, ja Suomessa on maataisrotuja, kuten suomenhevonen, suomenlammas ja kyyttö, joita ei ole missään muualla maailmassa. Kotieläimet muokkaavat myös maisemaa, ja esimerkiksi hevosia ja lampaista käytetään tietoisestikin maiseman hoitajina.

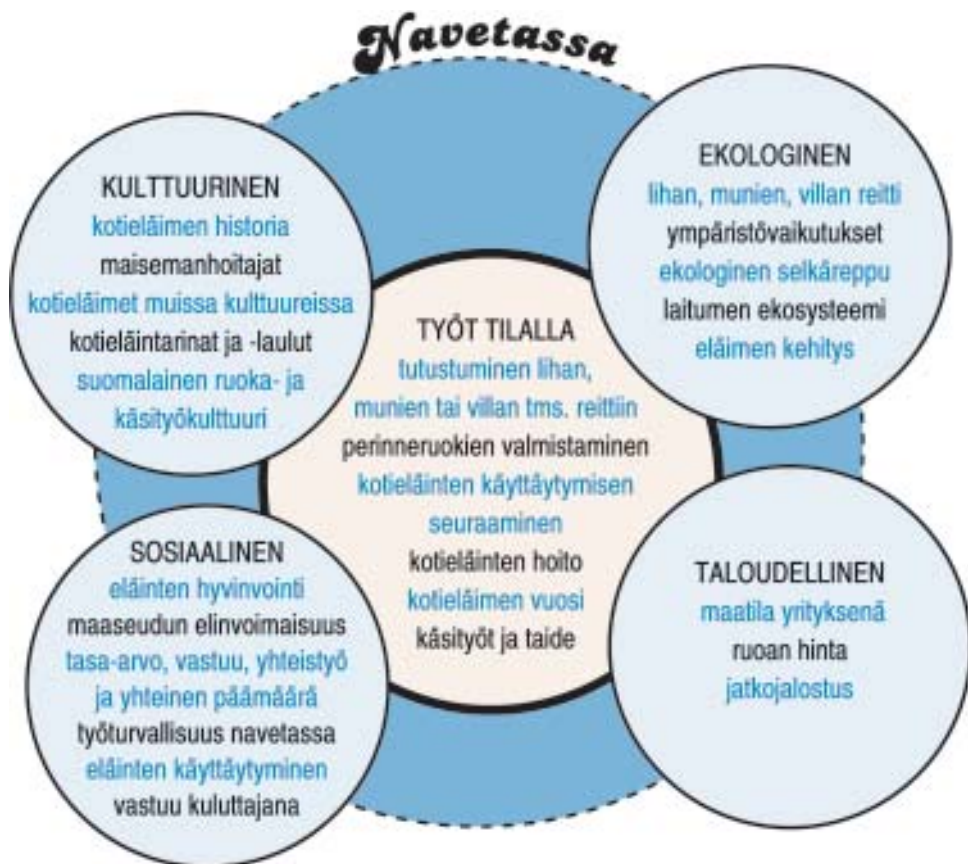
Navetassa tutustutaan kotieläinten hoitoon ja elämään. Kotieläintuotannossa on tärkeää korostaa eläinten hyvinvointia: huonosti hoidettu lehmä ei lypsä eikä kana muni. Eläimet voivat olla arvaamattomia, ja onkin hyvä muistaa, että maataloilla ei pidä tinkiä työturvallisuudesta.

Sit eiku töihin!
Mites se
menikään..

turvata umpeen!!

ESIMERKKI

Oppilaat perehtyvät kotieläinten hoitoon ja muihin navettatöihin. He tutustuvat myös laitteisiin ja mittareihin ja niiden huoltoon. Kun oppilaat työskentelevät eläinten parissa, he oppivat ottamaan vastuuta sekä eläimistä että omasta ja toisten turvallisuudesta.

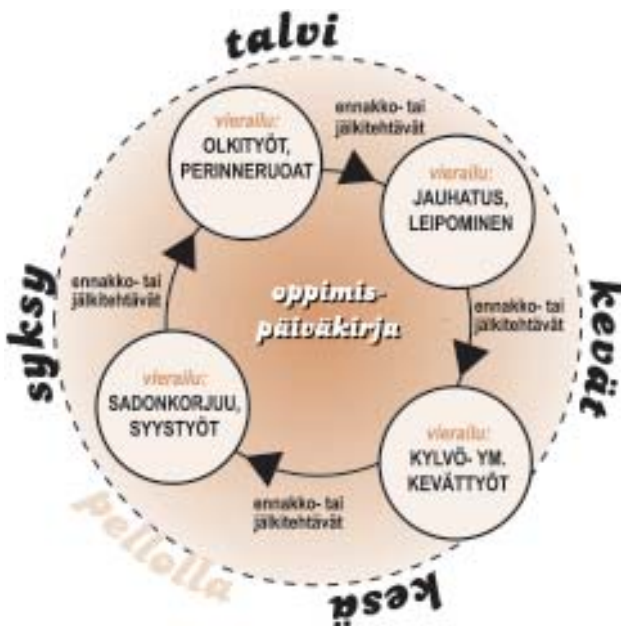
Oppilaille tulevat tutuiksi eläinten nimitykset, käyttäytyminen sekä se, mitä ne tarvitsevat ravinnokseen. Samalla voidaan laskea, kuinka suuri peltoala

vaaditaan yhden eläimen ruokkimiseen, paljonko rehua tarvitaan maitoliträn tuottamiseen ja montako lehmää vaaditaan, jotta kouluruokalan vuoden maidontarve saadaan tyydytettyä.

Päivän päätteeksi oppilaat voivat valmistaa itse lypsetystä maidosta lettuja ja pohtia, mikä on ihmisen vastuu kotieläimistä ja ympäristöstä ja miten jokainen voi vaikuttaa ympäristön ja eläinten hyvinvointiin.

5.3 Ennakkotehtävistä jälkitehtäviin

Ennako- ja jälkitehtävien tarkoitus on syventää oppimista ja sitoa tilavierailut kiinteäksi osaksi sitä. Tehtävät muodostavat kouluvuoden aikana jatkumon, joka on hyvä kirjata muistiin oppimispäiväkirjaan. Sen avulla seurataan kokemuksia ja omaa oppimista. Oppimispäiväkirja voi sisältää vaikkapa kuvia, kirjoitelmia tai käsitekarttoja opitusta ja koetusta.

Vierailut voidaan järjestää siten, että valitaan kouluvuoden ajaksi tietty teema ja käydään tutustumassa kyseiseen teemaan liittyvän tuotannonalan töihin eri vuodenaikoina. Ennako- ja jälkitehtävät kuuluvat olennaisesti oppimiseen. Yllä esimerkki pellolla-teemasta.

Ennakkotehtävät edeltävät kaikkia vierailuja. Sen sijaan jälkitehtävä muuttuu helposti seuraavan vierailun ennakkotehtäväksi, kun herätellään aiemmin käsittelemättömästä aihepiiristä uusia maatalaan liittyviä kysymyksiä ja etsitään niihin vastauksia.

Ennakkotehtävät. Ennakkotehtävien tarkoitus on motivoida oppilaita tilavierailuun ja antaa perustietoa. Ennalta tutustuminen auttaa hahmottamaan tiläkäynnin tavoitteita ja toimintaa. Oppimispäiväkirjaan kirjataan, mitä vierailun aiheesta tiedetään entuudestaan.

Tilavierailu. Tilalla oppilaat tekevät opettajan ja tilallisen laatiman ohjelman mukaiset työtehtävät. Ennen vierailua kannattaa vielä tarkistaa aikataulut ja kerrata, mitä tilalla tehdään ja mitä kukaan on luvannut hoitaa. Oppilaille annetut tehtävät perustuvat maatilan arkiisiin askareisiin. Maatila toimii koulun ulkopuolisena luokkahuoneena, jossa opetusmenetelminä ovat tilan työt.

Jälkitehtävät. Jälkitehtävien tarkoitus on syventää ennakkotehtävissä ja tilalla opittua, nivoa niistä eheä kokonaisuus ja vastata heränneisiin kysymyksiin. Oppimispäiväkirja on tässä mainio apuväline, etenkin jos sitä on käytetty jo ennakkotehtävissä. Kun kaikki koettu kirjataan samoihin kansiin, päiväkirja auttaa oppilaita hahmottamaan maatilavierailujen jatkumon. Jälkitehtävänä voi olla myös sarjakuva, taidenäytely, roolipeli, aine, jne.

5.4 Tilavierailun jäsentely

Alla on esimerkki tilavierailusta, jolla tutustutaan tilallisen arkipäivään ja erityisesti peltotöihin. Listaa voi halutessaan täydentää aikataululla, tarvittavilla työkaluilla ja tarvikkeilla (esim. muistilehtiöt, kynät, kamera) sekä muilla muistettavilla varusteilla (esim. kumisaappaat, sadevarustus, ensiapulaukku).

Tilavierailulle pitää pukeutua asianmukaisesti. Saappaat, reippaat vaatteet – ja pyyhe?

OPETUSSUUNNITELMAN TAVOITTEET	TOIMINNAN TARKEMPI KUVAUS
Tilallisen arkipäivään tutustuminen, yrittäjäyys	Päivän alustus
Ryhmytötaidot Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus	Luokka jaetaan 4–5 oppilaan pienryhmiin, joista jokainen suorittaa omaa tehtäväänsä. Tietyn ajan kuluttua ryhmät vaihtavat tehtäviä siten, että kaikki ryhmät saavat tehdä jokaista työtä.
Turvallisuus työskennellessä eläinten ja koneiden kanssa Eläinten käyttäytyminen, niiden tunnusmerkit ja nimitykset Vastuu eläimistä ja niiden hyvinvointi Arkipäivän matematiikka ja teknologia	Oppilaat osallistuvat eläinten hoitoon ja ruokintaan ja tutustuvat eri työvaiheisiin käytännössä. Mitä ruokaa eläimille annetaan? Miksi juuri niitä aineksia? Onko eri-ikäisten eläinten ruokinnassa eroa? Oppilaat jakavat ruoan karsinoihin. Eläinten syömän rehumäärän laskeminen. Kuinka suuri peltoala tarvitaan yhden eläimen ruokkimiseksi? Navetan mittalaitteistoon tutustuminen. Laskutoimitukset.
Arkiikunta	Oppilaat osallistuivat karsinoiden puhdistukseen, jos se on mahdollista.
Eettisyys	Miksi puhtaus on tärkeää? Huomaavatko eläimet eron siisteydessä?
Ekologisuus, taloudellisuus	Kun ensimmäinen ryhmä on puhdistanut karsinan, toinen ryhmä tuo tilalle uudet kuivikkeet. Millaisia kuivikkeita käytetään? Miksi? Mitä muita vaihtoehtoja olisi?
	Yhteenveto päivän päätteeksi

Opettajan tehtävänä on miettiä, miten toiminta sopii opetussuunnitelmaan. Maatilavierailuun voi yhdistää monia eri oppiaineita. Pohdi, mitkä niistä parhaiten sopivat sinun tarkoituksiisi.

6 Lapsen kanssa oppimassa – evästystä tilavierailuille

Maatilavierailu voi jännittää paitsi lapsia myös tilallista ja opettajaa.

Ympäristökasvattaja Hanna Nordström on vienyt lapsia luontoon ja retkille jo kymmenen vuoden ajan. Seuraavassa hän kertoo, miten siitä selviää.

Lasten kanssa työskentely on palkitsevaa, ja se voi avata uusia näkökulmia tilallisellekin. Hyvin suunniteltu ja valmisteltu maatilavierailu on koululuokalle ikimuistoinen kokemus ja maatilan väelle mukavaa ja antoisaa työtä. Vierailu ei kuitenkaan hoidu vain toisella kädellä, varsinkaan jos tilalla ei olla tottuneita koulu- ja laisten edesottamuksiin ja vastassa on iso ryhmä kuudesluokkalaisia, joille ei ole oikein edes selvitetty, minne he ovat tulleet.

Maatilan toimintaan kuuluu paljon arvolatauneita yksityiskohtia, joiden suhteen kannattaa edetä harkiten. Tarkoituksena on antaa oppilaille totuudenmukainen kuva esimerkiksi lihantuotannosta kuitenkin kauhistuttamatta heitä. Eläinten kanssa työskentely on tärkeää toteuttaa tilalla, missä eläimillä on hyvät oltavat. Siten kaltoin kohdellut eläimet eivät

jää kaiheartamaan oppilaan mieltä ja kaikki muut kokemukset sen varjoon. Opettajan ja yrittäjän tulee myös olla valmiita vastaamaan vaikeisiin kysymyksiin ja keskustelemaan asioista avoimesti.

Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esille käytännön seikkoja ja kokemuksia lasten kanssa toimimisesta. Kirjoitan aiheesta kymmenen vuotta oppilaita vierailulle vieneen opettajan ja vaihtuvia oppilasryhmiä päivittäin ohjanneen ympäristökasvattajan kokemuksella. Toki jokainen vanhempi tietää, miten lasten kanssa touhutaan, mutta oma lapsi on aina eri asia kuin vieras. Pohtimalla muutamaa seikkaa etukäteen voi parantaa kaikkien osapuolten viihtymistä maatilalla, välttää helpot virheet ja ennaltaehkäistä ikäviä tapahtumia. Uskon että yhteistyö lähikoulun kanssa kannattaa ja hyödyttää koko yhteisöä. Ja jokainen vierailukerta on taatusti omanlaisensa!

6.1 Höyryt ulos

Uudessa paikassa oleminen on aina jännittävää, ja jännitys saa aikaan monenlaisia reaktioita. Lapsi antaa tunteiden myös tulla esiin, vaikka ehkä pitäisi käyttäytyä toisin. Bussista purkautuessaan joukko on intoa täynnä, ja erityisesti jos vierailu sijoittuu iltapäivään, höyryä on hyvä saada purettua ennen aloittamista. Kaikki uusi kiinnostaa, joten vierailun alkuun kannattaa antaa oppilaiden juoksennella hetki vapaasti turvallisella alueella. Jos eläimiä on näkyvillä, niitä on päästävä heti tervehtimään

edes lyhyesti. Paras on tietysti tilanne, jossa oppilaat tulevat vierailulle omilla pyörillään. Se on ympäristöä säästävää ja antaa oppilaiden kuluttaa ylimääräisen energiansa.

Vapaata olemista on hyvä olla ohjelmassa muutenkin, esimerkiksi ruokailun jälkeen tai iltapäivän ”välitunnin” kohdalla. Lapset ymmärtävät, että päivään kuuluu tehtäviä ja ohjattua toimintaa, mutta he kaipaavat myös omaa hetkeä. Mahdollisuudet pomppia heinä-kasoissa, istuskella auringossa ja jutella kaverin kanssa ovat maatilavierailulla ihan yhtä tärkeitä kuin itse oppiminenkin. On myös hyvä olla valmis joustamaan aikataulusta ja ohjelmasta, jos jokin ohjelma-numero poikii kiehtovaa tehtävää, jota lapset omatoimisesti lähtevät suorittamaan. On aina hädellistä, jos lapsi aktiivisesti ja käskemättä tekee jotain kiinnostavaa: tutkii, kokeilee ja telmii.

6.2 Selkeää puhetta

Lapsille on puhuttava selkeää kieltä. Erikoisempia tai vanhoja sanoja käytettäessä kannattaa ensin kysyä lapsilta, mitä he arvelevat sanan tarkoittavan, ja kertoa sitten sen merkityksestä. Monesti unohdamme, että olemme omien kokemustemme aikaansaannoksia: monet meille itsestään selvät asiat ovat alakoululaisille tuntemattomia. Ei siis voi olettaa, että lapset tietävät paljon etukäteen. Päinvastoin, kannattaa aloittaa helpoista asioista kysellen ja siirtyä vähitellen hankalampiin.

Pinna ja jaksamisjänne ovat lapsilla lyhyitä, sitä lyhyempiä mitä nuorempi lapsi on. Siksi liikaa puhumista kannattaa välttää. Vähemmän ja painavaa asiaa on parempi kuin paljon selostusta. Maalle tullaan kokemaan, joten on tärkeää antaa elämysten puhua puolestaan, eikä vesittää lasten kokemusta liialla puheella. Sitä riittää ihan tarpeek-

si luokkaopetuksessa. Silloin tällöin kannattaa tiedustella, mitä kysyttävää oppilailla on, jotta he saavat vastauksen heitä askarruttaviin asioihin. Joskus nuorimpien oppilaiden kanssa käy niin, että käsiä nousee hurjasti ja kysymykset ja kommentit sen kuin jatkuvat. Tällöin voi olla tiukkana, puhua oman asiansa loppuun ja ottaa vasta sen jälkeen vastaan rajallisen määrän kysymyksiä.

Kohteliaat lapset kuuntelevat hiljaa pitkiäkin selostuksia, mutta heidän mielensä ja kiinnostuksensa voivat olla ihan toisaalla. Kannattaakin kysyä suoraan, mikä kiinnostaa, jos huomaa lasten huomion kiinnittyvän muualle ja supinan alkavan. Jos vain mahdollista, ota lasten kiinnostuksen kohteesta heti kiinni ja käytä tilanne hyväksesi. Kun tekeminen on tarpeeksi mielenkiintoista, lapsia ei tarvitse komentaa tehtävien pariin.

6.3 Ohjeet tehtävän mukaan

Tarkasti ohjeistettu vai vapaamuotoinen tehtävä? Molemmilla on hyvät puolensa. Täsmällisiä ohjeita tarvitaan, kun tehtävä on vastuullinen, juuri tietynlaisesta suoritusta vaativa ja virheitä tekemällä saattaa saada aikaan vahinkoa. Tarkojakin ohjeita annettaessa oppilailta voi kysellä, miksi tehtävä pitää tehdä juuri näin ja mitä siitä seuraisi, jos sen tekisi toisin. Tällöin lapselle tulee perusteltua toimintatapa ja se, että sooliluun ei ole varaa. Ohjeita noudatta-

Seuraa ohjeiden anto. Aikaa minuutti.

Anna vain juuri tällä hetkellä tarvittavat ohjeet – lyhyesti ja selkeästi.

malla heikommatkin pystyvät suorittamaan vaativia tehtäviä.

Jos kyseessä on vaihtoehtoiset työtavat ja ratkaisut salliva tehtävä, ohjeiden kannattaa olla vapaampia. Oppilaat voivat ratkoa ongelmia ryhmissä, se ruokii luovuutta. Lapsille kannattaa antaa vastuuta niin paljon kuin mahdollista, eikä järjestää ja ohjeistaa liikaa valmiiksi.

Olivat ohjeet sitten tarkat tai vapaamuotoiset, ne on annettava niin selkeästi, että lapsi ymmärtää, mitä häneltä odotetaan. Anna vain juuri sillä hetkellä tarvittavat ohjeet ja pyydä lapsia tehtävän suoritettuaan hakemaan uusia. Muuten he voivat hämmentyä ja unohtaa, mitä piti tehdä. Kirjalliset ohjeet ja tehtävälaput ovat käyttökelpoisia, mutta niissäkään ei saa olla liikaa tekstiä ja monimutkaisia ajatuskulkuja.

Millä sitten kiinnittää oppilaiden huomio ohjeiden antamisen ajaksi? Hyvä konsti on ottaa päivän ajaksi käyttöön ”huomio tänne” -merkki, jota ei tarvitse huuata hälyn yli. Merkistä sovitaan lasten kanssa vierailun aluksi. Jos oppilailla on omassa luokassaan jo jokin vastaava merkki käytössä, vanhaa tuttua kannattaa käyttää. Merkki voi olla yksinkertaisesti käden nostaminen ylös, mutta persoonan mukaan se voi olla myös jokin hauska ele tai toiminta. Lapset hyöriivät ja pyöriivät aikansa, kunnes yksi kerrallaan hoksaavat merkin, hiljenevät ja keskittyvät. He myös usein hoputtavat toisiaan kuuntelemaan.

6.4 Vaihtelevissa tehtävissä kiinnostus säilyy

Lapset ovat erilaisia persoonia, vaikka koululuokka vierailulla toimiikin yksikönä. Erilaiset yksilöt kannattaa huomioida, jotta kaikilla olisi mukavaa ja oppiminen olisi tehokasta. Osa lapsista on aktiivisia oppijoita, jotka haluavat kokeilla ja omaksua asioita sitä kautta, osa sen sijaan mieluummin tarkkailee ja pohtii itsenäisesti. Ketään ei pitäisi pakottaa tekemään mitään, mutta toisaalta kokeilemiseen pitäisi rohkaista. Maatilalla, kokeneen isännän ja emännän kanssa on turvallista tutustua uusiin asioihin ja samalla oppia ehkä itsestään jotain uutta.

Kun lapsi suorittaa tehtävää vain opettajan kehujen tai jonkin palkinnon saamisen toivossa, hän on ulkoisesti motivoitunut. Tällainen oppiminen ei mo-

Maalle on tultu kokemaan, eikä kuuntelemaan puheita. Pitkiä luentoja kannattaa välttää.

nestikaan jätä pitkäkestoisia jälkiä, vaan opittu unohdetaan helposti. Jos sen sijaan lapsen sisäinen motivaatio herää ja hän innostuu tehtävästä oman mielenkiintonsa ansiosta, oppiminen on kestävämpää.

Mutta kuinka motivoida lapset? Tärkeintä on tarjota vaihtelevaa tehtävää, vuoroin rauhallista ja vauhdikasta, ajatuksia ja motorisia taitoja harjaannuttavaa. Näin mielenkiinto pysyy yllä ja kaikille erilaisille toimijoille on tarjolla jotakin. Leikkiminen on lapselle luontainen tapa oppia, joten mitä nuorempia lapsia on mukana, sitä tärkeämpää on ottaa mukaan leikkisää toimintaa. Jännittävät tarinat ja tositapahtumat kiehtovat. Niitä maatilalta löytyy, ja niitä on myös hyvä käyttää opetuksessa apuna.

Kukin kukkokin taaplaa. Tyyllillään.

Lasten into saattaa sammua, jos on liikaa luppua tai liikaa hoppua.

Lasten ällistyttävää luovuutta ja kekseliäisyyttä kannattaa hyödyntää ja tukea. Oppilaat myös osaavat opettaa toisinaan omalla kielellään ja tasollaan. Käytökelpoinen menetelmä on oppimisketju. Siinä tehtävä opetetaan oppilasryhmälle, joka ohjeistaa puolestaan seuraavia. Kun ryhmä taas vaihtuu, edellisen ryhmä opastaa uudet tulijat työhön. Jotta kaikki tärkeät seikat tulevat siirretyksi seuraaville, tukena voi olla muistikortti, jossa asiat kerrotaan.

Hyödynnä maatala oppimisympäristönä. Kun lapset esimerkiksi saavat osallistua eläinten oikeisiin päivittäisiin hoito toimiin, he tuntevat vastuuta ja näkevät työnsä tuloksen. Niin he oppivat, että eläimistä on pidettävä huolta ja että ihmisellä on tehtävänsä ja velvollisuutensa ympäristössä.

6.5 Väljyyttä aikatauluun

Opettajan ja tilan väki suunnittelevat yhdessä ohjelman etukäteen. Kummankin kannattaa vielä pohtia tahollaan, onko aikataulu realistinen. Opettaja tuntee oppilaansa ja sen, kuinka nopeasti he toimivat. Maatilan väki taas tietää olosuhteet tilalla. Nyrkkisääntönä kuitenkin on, että mitä pienempiä lapset ovat, sitä kauemmin siirtymisissä, eväiden syömisissä ja vessakäynteissä menee aikaa. Kun päivän aikataulu on tehty summittaisesti valmiiksi, kannattaa lisätä sinne vielä ylimääräisiä varttitunteja saumakohtiin, jotta se vastaisi todellisuutta. Takataskussa on kuitenkin myös hyvä olla oppi-

laille jotain mukavaa väliaikatehtävää, johon heidät voi ohjata, jos jää loppoaikaa. Lasten into saattaa sammua, jos tyhjäkäyntiä ja odottelua on kovin kauan.

Ruokailu on maatilavierailunkin paras hetki, vaikka päivä olisi täynnä kivaa puuhaa. On hyvä muistaa, että osalta lapsista on saattanut jäädä aamiainen väliin ja nälkä alkaa kalvaa jo aamupäivästä. Nälkäinen lapsi ei jaksa keskittyä, kuten ei aikuinenkaan. Heti päivän aluksi on hyvä tehdä selväksi, moneltako evästauko on suunniteltu pidettäväksi ja kysellä nälkätilannetta. Näin säästyy jatkuvilta ”koska syödään” -kyselyiltä. Ja jos nälkäisimmille on jotain pientä välipalaa tarjolla hätävaraksi, tilanne hoituu hienosti. Mikäli maatilavierailulle tullaan vasta iltapäiväksi, on evästauko paikallaan vaikka heti aluksi. Esimerkiksi makkaranpaisto nuotiolla rauhoittaa lapset, ja siinä on aikaa jutella iltapäivän tekemisistäkin.

6.6 Ryhmässä on erilaisia suhteita

Lapsiryhmässä on monenlaisia ihmissuhteita, lämpimiä ja jännitteisiä, parhaita kavereita ja pientä kihnausta. Maatilalle tullessaan oppilaat ovat yksi ryhmä, eikä ulkopuolinen voi tietää, miten he toimivat yhdessä ja erikseen. Luokan oman opettajan tehtävä on pitää ryhmästään huolta ja varmistaa, että ketään ei syrjitä tai kiusata ja että jokaisella on mahdollisuus nauttia päivästä yhtä lailla. Jos päivän aikana toimi-

Eläinten hoitaminen kasvattaa vastuuntuntoa – ja tuntuu hyvältä.

taan ryhmissä, opettajan on syytä jakaa oppilaat niihin etukäteen. Näin siihen ei tiläkäynnillä enää kulu aikaa ja luokan ryhmädynamiikka tulee huomioiduksi.

Kilpailut ovat mukavia, ja lapset rakastavat niitä, varsinkin jos niissä on vauhtia ja palkinto odottamassa voittajaa. Liikaa kilpailuhenkisyyttä on kuitenkin varottava ja muistutettava lapsille, että kaikki ei ole kilpailua. Ohjelmassa voi olla jokin kilpailu, mutta on hyvä etukäteen pohtia, haluaako päivän aikana korostaa enemmän yhdessä tekemisistä. Yhteistyökykyä ja toisten auttamista kannattaa myös harjaannuttaa. Maatilavierailut sisältävät luokalle paitsi oppimista ja elämyksiä myös mahdollisuuksia toimia yhteisönä. Maatila on jo sinänsä hauska ja palkitseva oppimisympäristö. Jos tekeminen vielä on iloista ja motivoivaa, ei ylimääräisiä palkintoja tarvita.

Jos oppilaiden välillä on jännitteitä, täytyy varoa lisäämästä niitä ja heikentämästä heikkojen asemaa entisestään. On vältettävä lasten saattamista noloon tilanteeseen, esimerkiksi yksittäisen lapsen määräämistä suorittamaan jotain tehtävää kaikkien edessä. Vaikka tilanne tuntuisi viattomalta, herkkä lapsi voi kokea keskipisteeksi joutumisen ahdistavana ja se saattaa johtaa kiussaamiseen, jos lapsi mielestään epäonnistuu. Mieluummin kannattaa pyytää tehtävään vapaaehtoisia, heitä kylä löytyy aina. On myös hyvä olla varovainen lasten koskettamisen suhteen. Jotkut lapset hakeutuvat luontevasti uudenkin ihmisen läheisyyteen ja saattavat tulla halaamaan vaikkapa onnistutuaan jossain tehtävässä. Nyrkkisääntönä voi kuitenkin pitää sitä, että lapsille vieraan kosketus voi olla hämmentävää, vaikka tarkoituksena olisi vain taputtaa rohkaisevasti olalle tai silittää äidillisesti päätä.

Tilan säännöt tehdään heti vierailun alussa selväksi. Liikaa kieltämistä kannattaa kuitenkin välttää.

6.7 Säännöt estävät konfliktit

Maatila on täynnä vaarapaikkoja, mutta vierailun pitäisi silti tarjota iloista tekemistä ja vastuunottoa. Siksi liikaa kieltämistä ja rajoituksia olisi hyvä välttää. On toki muistettava turvallisuus ja käytävä siihen liittyvät säännöt läpi heti vierailun aluksi. Mikäli mahdollista, kannattaa käyttää positiivisia ohjauskeinoja negatiivisten sijaan. Voidaan esimerkiksi sopia alue, jonka rajoissa tilalla saa liikkua vapaasti, mieluummin kuin korostaa niitä paikkoja, joihin ei saa mennä. Kun tilalla saa tehdä monenlaista – vaikkakin sääntöjen puitteissa – lapsille jää positiivisempi mieli.

Sääntöjen pitäisi olla selvillä myös ryhmää luotsaavalla opettajalla. Koska oppilaat tottelevat opettajaansa, on tärkeää, että maatilan väki ja opettaja ovat samoilla linjoilla. Jos opettaja sanoo yhtä ja tilan väki toista, oppilaat hämmentyvät. Yleensä opettajat ovat teroitaneet lapsille jo etukäteen, että maatilalla totellaan tilan väkeä. Jos näin ei kuitenkaan ole, se on syytä tehdä selväksi heti vierailun aluksi. Myös oppilaiden komentamisesta on hyvä sopia opettajan ja tilan väen kesken.

Entä jos mukana on hankalia oppilaita, kiroilua ja huutelua? Oppilaat ovat kyllä peruskohteliaita ja toimivat juuri siten kuin heitä on kotona opastettu. Jos siis saat osaksesi oppilaan suutumuksen, se ei ole sinun syyksi. Koska olet lapselle vieras, hänen kiukkun-

sa ei oikeasti kohdistu sinuun, vaan hänellä on todennäköisesti jotain muuta murheita tai ongelmia kannettavaan. Vastaa lapselle tällaisessa tapauksessa jämäkästi mutta kohteliaasti tekemättä asiasta suurta numeroa. Parasta on, jos pystyt unohtamaan purkauksen ja antamaan oppilaalle seuraavassa tilanteessa uuden mahdollisuuden käyttäytyä paremmin ja osallistua. Reilu suhtautuminen ongelmallisesti käyttäytyviin oppilaisiin on yleensä hedelmällisintä. Solvauksia ei tietenkään tarvitse kuunnella, ja luokan oma opettaja on luonnollisesti pääasiassa kuria pitämässä ja sovittelemassa.

6.8 Aidosti aikuisen roolissa

Lapset aistivat mielialasi ja sen, oletko rehellinen. Jos sinusta siis tuntuu, ettet jaksa touhuta oppilaiden kanssa tai et oikeastaan edes pidä alakouluikäisistä, kannattaa harkita uudelleen koko maatilayhteistyöhön ryhtymistä. Mikäli päätät ryhtyä yhteistyöhön, ole oma itsesi. Television ja internetin virtuaalimaailmaan tottuneille lapsille on tärkeää saada kokea oikea ihminen, ammatti ja ympäristö. Mielenpitoita ja omaa persoonaa voi tuoda aidosti esille.

Muista kiittää, kannustaa ja rohkaista. Ole reilu ja yritä tuoda huumoria mukaan. Eihän elämä ja oppiminen ole niin vakavaa! Lasten kanssa yhdessä nauraminen on mukavaa ja vapauttaa tunnelmaa. Ole johdonmukainen ja tasa-puolinen, etteivät lapset koe tullessaan

kohdelluksi epäreilusti. Lupaa mieluumin liian vähän kuin liikaa. Lapset muistavat, mitä heille on luvattu ja pettyvät, jos lupausta ei lunastetakaan. Yllätysohjelma sen sijaan on aina kivaa.

Anna lapsille elämyksiä, kohtaamisia ja mielekästä tekemistä. Koe yhdessä lasten kanssa ja näytä mallia. Yritä rakentaa lasten kokemusmaailman päälle, eli älä tyrmää lasten omia kommentteja ja ehdotuksia, jos se vain on mahdollista. Parhaimmillaan maatilavierailulla nimittäin opitaan puolin ja toisin, ja paras palaute toimistasi tulee suoraan lapsilta.

Lapset aistivat sen, oletko rehellinen. Mielenpitoita ja omaa persoonaa voi tuoda aidosti esille.

7 Ensimmäiset kokemukset yhteistyöstä

Maalle oppimaan on ollut pioneerihanke, jonka on tarkoitus raivata tietä koulujen ja lähimaatilojen yhteistyölle laajemminkin. Mukana olleiden opettajien ja tilallisten kokemukset ovat olleet myönteisiä, mutta kaikki myös tunnustavat, että homma käy työstä.

7.1 Maatilojen näkökulma

Maatilojen ensimmäiset kokemukset Maalle oppimaan -hankkeesta ovat pääosin myönteisiä. On kuitenkin muistettava, että palautetta antaneilla maataloilla oli takanaan vain yksi tai kaksi oppilasvierailua. Yhteistyötä helpottavia rutiineja ei siis vielä ollut syntynyt, ja toisaalta toiminnassa oli edelleen uutuudenviehätystä.

Tärkeimmäksi asiaksi palautteessa nousi maatilojen halu antaa oikeaa tietoa ja muuttaa ennakkoluuloja ja asenteita myönteiseen suuntaan. Samalla haluttiin saada lapset kiinnostumaan maataloudesta ja näin tiloille mahdollisesti jatkajia. Tilallisten mielestä oli myös tärkeää, että lapset oppivat, mistä ruoka tulee. Siten kotimaisen ruoantuotannon arvostuskin paranee. Maatilayrit-

täjät ilahtuivat lisäksi siitä, että tilakäynnin jälkeen lapset tulivat kyselemään eläinten kuulumisia tai muuten vain juttelemaan.

Monille tiloille lasten käynti oli mukavaa vaihtelua muuten tasaiseen arkeen. Tosin kaikki palautteen antajat olivat yhtä mieltä siitä, että onnistunut tilavierailu vaatii paljon viitseliäisyyttä ja järjestelyä. Haittapuolena koettiin vaivannäön lisäksi lievä tautiriski kotieläintiloilla. On myös mahdollista, että oppilaille ei jää kovin todenmukainen kuva maataloudesta, jos mautiloilla tapahtuva toiminta on liian järjestettyä, eikä tilan arkiaskareita.

Tarkemmin pitäisi sopia, mitä töitä tilalla tehdään ja mitkä niistä olisi tärkeää saattaa loppuun. Jos tilallinen joutuu paljon korjailemaan oppilaiden tekemiä töitä tai sovitut työt jäävät tekemättä, innostus ottaa lapsiryhmiä tilalle voi vähetä. Tarkoitus ei ole käyttää oppilaita työvoimana, mutta sovitut asiat pitäisi hoitaa. Molemmipuolinen palaute heti tilalla on myös tärkeää. Siten ei synny tilanteita, jossa jokin asia jää vaivaamaan jompaakumpaa osapuolta.

Lähes kaikki mukana olleet tilat olivat valmiita suosittelemaan toimintaa muillekin mautiloille. Yhteistyö koulujen kanssa nähtiin mahdollisuutena erityisesti pienille tiloille.

7.2 Opettajien näkökulma

Maatilyhteistyöhön osallistuneet opettajat olivat yhtä mieltä siitä, että kaikki mikä on jotain muuta kuin koulun seinien sisällä istumista, on tervetullutta vaihtelua oppilaille ja opettajille. Tilavierailut ovat mielekkäitä järjestää ja onnistuvat yleensä hyvin, koska lapset tavallisesti pitävät luonnossa ja eläinten parissa työskentelystä. Lisäksi toiminta palkitsee nekin oppilaat, jotka eivät aina kaikessa muussa onnistu. Opettajat näkivät maatilan todennollisena oppimisympäristönä, missä opetettiin käytännöllisiä asioita.

Maatila-koulu yhteistyö sopii erittäin hyvin paitsi aihekokonaisuuksien opettamiseen myös oppiainekohtaiseen opetukseen. Ympäristö- ja luonnontiedon sekä biologian ja maantiedon lisäksi toiminnasta on tukea melkein pä aineessa kuin aineessa, muun muassa liikunnassa (tilalle kulkeminen), kuvataidossa (käden taidot ja kokemusten kertaaminen taiteen keinoin), äidinkiessä (oppimispäiväkirjat), historiasa (vanhat työkoneet ym. tilan esineet) ja matematiikassa (eläinten ruokintaa koskevat laskutoimitukset tms.).

Opettajat pitivät tiettyjen asiasisältöjen oppimisen lisäksi tärkeänä myös muita näkökohtia. Toiminta mautilalla vahvistaa lasten yhteistyötaitoja. He oppivat työskentelemään yhdessä, auttamaan toisiaan ja ottamaan vastuuta tekemästään työstä. Lapset oppivat myös käyttäytymistä uusissa tilanteissa ja uusien ihmisten kanssa. Varsin-

kin pienikokoisista eläimistä huolehtiminen ja niiden hoito on tunteisiin vetoavaa. Se opettaa myötälämisen kykyä ja herättää tarpeen helliä ja vaalia. Elämyksellisyyden kautta syntyy asenteita, jolloin tietoakin on helpompi omaksua. Yhteistyö on tehokasta asennekasvatusta maaseudun puolesta, ja lasten kautta tietoa ja ymmärrystä kulkeutuu myös vanhemmille.

Ala-asteen opettajat, jotka itse hoitavat suurimman osan ryhmänsä opetuksesta, voivat helposti sovittaa tilavierailut eri oppiaineiden tavoitteisiin. Tosin hankkeen alkuvaiheessa opetus oli ympäristö- ja luonnontietopainotteista, mutta jatkossa sitä on tarkoitettu laajentaa myös muihin oppiaineisiin ja hyödyntää erityisesti opetuksen eheyttämisessä.

Ongelmiakin oli, mutta monet niistä nähtiin käynnistymisvaiheen hankaluuksina. Kun toiminta vakiintuu, vakiintuvat myös käytännöt. Suurimpana ongelmana opettajat pitivät ajan puutetta, sillä aikaa kului runsaasti, kun toiminnan suunnittelu ja käytännön järjestelyt etenivät yrityksen ja erehdyksen kautta. Vierailujen ajankohta piti myös sovittaa mahdollisimman hyvin muun koulun ohjelmaan ja ottaa huomioon välituntivalvonnat, ruokailut, mahdollinen oma opetus muilla luokilla sekä muiden opettajien opetus omalla luokalla. Jos tilalle ei voitu mennä polkupyörillä tai julkisella kulkuneuvolla, matkan järjestelyssä oli vielä lisätyötä ja siitä aiheutui jonkin verran kustannuksia. Kustannukset eivät kuitenkaan

olleet koulun kannalta kynnyskysymys. Sen sijaan saattaa olla ongelmallista löytää innostuneita opettajia järjestämään maatilayhteistyötä. Ilman työyhteisön tukea ja sitoutumista yhden opettajan on vaikea viedä asiaa eteenpäin. Koulun johdon ja kunnan koulutoimen tuki ja kannustus ovat keskeisiä.

Hankkeessa mukana olleet ryhmät koostuivat neljäs-, viides- ja kuudesluokkalaisista. Heidän kanssaan oli helppo työskennellä. Nuorimmat olivat innokkaimpia, ja into myös näkyi heistä. Jotkut kuudesluokkalaiset olivat asennoituneet etukäteen kielteisesti ja kyseenalaistivat toiminnan merkityksen, mutta tilalla hekin yleensä toimivat silti reippaasti ja palaute oli kriittisen myönteistä.

7.3 Haimoon koulun ja Aittosaaren tilan yhteistyö

Vihtiläisen Haimoon koulun opettaja Mariitta Vauromaa ja Rauhalan tilan emäntä Kirsi Aittosaari olivat yksi Maalle oppimaan -hankkeen yhteistyöpareista. Seuraavassa he kertovat, miten heidän yhteistyönsä eteni, ja antavat hyödyllisiä käytännön vinkkejä toiminnasta kiinnostuneille.

Opettajan tarina

Minulla on paljon kokemusta erilaisista koulussa toteutettavista hankkeista, sillä olen toiminut opettajana pitkään – itse asiassa olen jäämässä jo vanhuuseläkkeelle. Työpaikassani Haimoon koulussa on harrastettu erityyppisiä ympäristöhankkeita vuodesta 1990 alkaen, ja olen toiminut useissa niistä vastuuhenkilönä. Viimeisimmät projektit ovat olleet Vihdin 4H-yhdistyksen Ikivihreät siivet- ja MTT:n Maalle oppimaan -hankkeet.

Hankkeet ovat olleet opettajan kannalta erinomaisia. Ne ovat olleet helppoja toteuttaa, koska lapset yleensä työskentelevät mielellään kasvien ja eläinten parissa. Projektien edetessä on myös selvinnyt kuinka tärkeitä ne ovat. Matkan varrella on monesti tullut vastaan opettajan mielestä aivan yksinkertaisia asioita, joita edes lasten vanhemmat eivät hallitse.

Hanketta suunniteltaessa täytyy koululla sopia koko henkilökunnan kesken työnjaosta, muuten kaikki kaatuu helposti yhden henkilön niskaan. Ei pidä myöskään ottaa enempää vastuuta, kuin mitä pystyy kantamaan. Jos koulun voimavarat eivät jonain vuonna riitä, asiat täytyy asettaa tärkeysjärjestykseen. Ehdoton edellytys yhteistyölle on lisäksi rehtorin myönteinen suhtautuminen.

Maatilan etsiminen on useimmiten aika lailla onnenkauppaa. Kiinnostuneita tiloja olisi, mutta nykyiset EU-säädök-

set saavat tilanpitäjät varovaisiksi. Koulumme yhteistyökumppani löytyi kyselemällä useilta Haimoon tiloilta. Tiedustelut hoiti puolestamme 4H-yhdistys. Myöhemmin yhteistyötä tilan kanssa helpotti se, että tilan emäntä tuli koulullemme koulunkäyntiavustajaksi. Toisaalta emännän kahdesta roolista oli myös haittaa, sillä maatilakäyntien aikana koululta puuttui avustaja.

Yhteistyötä ryhdyttiin suunnittelemaan heti alkusyksystä, jolloin kokoonnuimme emännän ja toisen hankkeessa mukana olevan opettajan kanssa ja kartoitimme koko vuoden tilavierailut. Tilamme emäntä oli varsin innostunut ja luova, joten suunnittelu kävi alun jälkeen lähinnä niin, että hän ideoi ja hyväksytti sitten suunnitelmansa minulla. Yhteistyömme toimikin lähes täydellisesti. Jos koulun toiminta on tilalle muuten vierasta, yhteydenpitoon vaaditaan luonnollisesti enemmän koulutyön ulkopuolista aikaa. Kokoontumi-

Haimoon koulun opettaja Mariitta Vauromaa valokuvaa vierailun vaiheita.

Mistä hunaja tulee? Monelle lapselle hunajan alkuperä saattaa olla tuntematon.

sista ei pidetty kirjaa, mutta suunnitelu ei rasittanut, kun saatoimme avustaja-emännän kanssa vaihtaa ajatuksia pitkin päivää. Toisen tyypisessä tilanteessa ideointi varmaan veisi muutaman tunnin käyntiä kohti.

Kävimme maatilalla neljä kertaa molempien hankkeessa mukana olevien luokkien kanssa. Kaksi käynneistä kesti koko päivän, kello 10:stä 13:een. Silloin ruokailimme tilalla. Meillä oli mukamme eväät koululta, ja paistoimme makkaraa. Kaksi vierailusta oli iltapäiväkäyntejä, jolloin lähdimme tilalle ruokailun jälkeen ja olimme perillä pari tuntia. Matkan kuljimme pyörillä, koska tilalle on koululta vain pari kilometriä. Perillä teimme tilan töitä ryhmissä. Lisäksi ohjelmassa oli tilan historiaan liittyviä asioita, kuten mehiläishoidon esittelyä ja vanhoihin esineisiin ja työtapoihin tutustumista.

Emme varsinaisesti tarvinneet sijaisia käyntien aikana. Koska 6. luokka kuitenkin oli melko suuri, osalla käynneistä se jaettiin kahtia. Silloin minä hoidin kuudennen luokan toisen puolen oman luokkani ohella. Maatilapäivinä minulla ja kollegallani ei myöskään ollut avustajaa koululla, ja minä olin lisäksi ilman avustajaa tilalla, kun avustajani toimi maatilalla emäntänä.

Ehkä hankalin asia maatilakäyntien järjestämisessä on se, että nykykoulu on niin vaativaa ja hektistä, ettei aika tahdo aina millään riittää. Lisäksi on joskus vaikeaa löytää koululta muita ”luovia hulluja” projektiin mukaan. Varsinkin tarkkaan joutui myös miettimään vierailupäivät, jottei muun koulun ohjelma häiriintyisi kohtuuttomasti. Käytännön järjestelyihin kuului lisäksi vaihtaa välituntivalvontoja ja ruokailujärjestelyjä, ottaa huomioon erityis- ja ortodoksiopet jne. Kuten jo totesin, minun kohdallani tilakäynnit onnistuivat kuitenkin vaivattomasti. Sain osallistua oppilaineni lähes valmiiseen ohjelmaan.

Maatilavierailuihin käyttämämme oppitunnit olivat lähinnä ympäristö- ja luonnontietotunteja sekä liikuntatunteja. Koska olimme maatilayhteistyössä pioneereja Suomessa, emme vielä hyödyntäneet vierailuja kovin monissa oppiaineissa. Jatkossa tarkoitus on kuitenkin tehdä niin. Periaatteessahan tilalla voi opettaa minkä aineen tunteja haluaa. Kaikki on kiinni suunnittelusta. Joka tapauksessa tämäntyyppinen toiminta on erittäin tärkeää ja palkitsevaa, ja toivon, että se jatkuu.

Tilanomistajan tarina

Mieheni oli aiemmin lisenssivalmentaja, ja pidimme yhdessä ravitallia. Hevosia oli yleensä nelisentoista mutta enimmillään jopa yhdeksäntoista, osa kantavia tammoja, osa nuoria opetettavia varsoja ja osa valmennettavia ja kilpailevia hevosia. Nykyään meillä on kolme hevosta ja keväällinen varsa. Olemme molemmat muualla töissä, ja hevoset ovat enää harrastus.

Kun suostuin mukaan Maalle oppimaan -projektiin, mietin ensin, mitä minulla oikeastaan on tarjota. Meillä itsellämme ei ole enää kanoja, ei lampaita, ei kaneja, ja pienet pellotkin on vuokrattu pois. Projekti on kuitenkin ollut hyvin mielenkiintoinen, ja kokemusteni perusteella voin suositella pieniäkin talleja ja maatiloja osallistumaan vastaavatyypiseen yhteistyöhön. Se ei edellytä suurtalaa, jossa on huippupuitteet. Riittää, kun käyttää maalaisjärkeä, hie-man luovuutta ja kun motivaatio on itsellä ja yhteistyökumppanilla kohdallaan. Maatilalla on aina töitä, oli se sitten suuri tai pieni.

Maatilavierailut

Pian koulujen alettua syksyllä 2006 ko-koonnuimme suunnittelemaan maatilavierailuja yhdessä opettajien kanssa. Aluksi sovimme vierailupäivät ja -ajat. Ensin tulisi 4. luokka, sitten kuudesluokkalaiset kahdessa erässä, koska heitä oli melko paljon, yhteensä 24. Ryhmissä oli siten 16, 12 ja 12 oppilasta. Tilavierailuja päätettiin järjestää

Rauhalan tilan emäntä Kirsi Aittosaari työn touhussa.

lukukauden aikana kullekin ryhmälle neljä. Ensimmäiselle ja viimeiselle käynnille varattiin aikaa noin tunti ryhmää kohden, toiselle ja kolmannelle tilakäynnille 2–3 tuntia. Noin 2,5 kilometrin matka tilalle taitettaisiin polkupyörillä. Retkievät saataisiin koululta joka kerta mukaan. Näin maatilan ei tarvitsisi osallistua ruokakustannuksiin.

Ajattelimme, että ensimmäinen vierailu voisi olla lähinnä tutustumista maatalaan. Sisällytin tutustumiskäyntiin kuitenkin mehiläistalouden, vaikkei meillä enää mehiläisiä olekaan. Katsoin voivani kertoa mehiläistenhoidosta, sillä valtaosa välineistä on vielä tallella. Kannoimme pihakatokseen kaikki asiaan kuuluvat tarvikkeet: hunajalingon, mehiläiskennon pohjukelevyt, kuorintahaurukan, sauhuttimen, parven kiinnitolaatikot, suojarusteet jne.

Aluksi oppilaat tutustuivat hevosiin, syöttivät niille omenoita, leipiä ja ruohoa. He leikkivät koiran kanssa, ja tutkimme yhdessä kelomäntyä ja sen historiaa. Sitten esittelin lapsille mehiläistenhoitovälineet, joita he saivat myös itse kokeilla. Kerroin mehiläistaloudesta, jota isäni harrasti aikoinaan kauan. Yllätyin oppilaiden kiinnostuksesta. Kysymyksiä sateli paljon etenkin neljäsluokkalaisilta. Ennen maatilakäyntiä oli koulussa puhuttu mehiläisistä ja askarreltu aiheeseen liittyen.

Alun perin oli tarkoitus, että toisella vierailulla keskitytään pihahommiin: haravointiin, kukkien istutukseen ja siivoukseen. Lisäksi ohjelmassa oli tallitöitä. Sateinen sää kuitenkin muutti suunnitelmat, lapset kuljetettiin tilalle autoilla, eikä pihatöitä tehty. Aina pitää olla myös varasuunnitelma, ja nyt se oli talihommien lisääminen.

Klapisavotassa hyöty, ulkoilu ja liikunta on niputettu samaan pakettiin.

Oppilaat työskentelivät 4–6 hengen ryhmässä, joista yksi teki tallitöitä, toinen huolsi hevosten varusteita ja kolmas keskittyi polttopuun reitti -teemaan. Siihen kuului kaikenlaisten polttopuiden keräämistä metsästä, pöllien kantamista, rankojen ja risujen kasaamista sekä valmiiden klapien kantamista puulaatikoon. Tallissa oppilaat puhdistivat ja kuivittivat karsinoita, pesivät ja täyttivät sankoja, lakaisivat käytäviä ja harjasivat hevosia. Varustehuolto oli lähinnä varusteiden rasvaamista. Ryhmät kierrätettiin vuorotellen kaikissa kohteissa, joista jokaisessa oli oma vetäjä: opettaja, avustaja ja minä.

Töiden lomassa ensimmäisen päivän porukka rakensi hevositaukseen leirin. Kaatuneesta suuresta kuusesta sahatut pöllit kannettiin sinne istuimiksi ja tehtiin nuotiopaikka. Nuotiolla paistettiin makkaraa, syötiin sämpylöitä ja banaaneja ja juotiin mehua. Kolmannen päivän porukka sitten purki leirin: pöllit kannettiin peräkärreyn ja vietiin liiterin taakse.

Työt sujuivat hyvin. Oli mukava todeta, että juuri kaikkein vilkkaimmat lapset tykkäsivät hevosten harjaamisesta ja niiden lähellä olemisesta eniten. Toisaalta myös tavallisesti ujut ja syrjäänvetäytyvät lapset olivat kiinnostuneita hevosista ja paiskivat innolla töitä. Neljäsluokkalaisten joutuivat kärsimään ikävästä lumipyrystä, mutta se ei tuntunut lapsia haittaavan. He intoutuivat vielä loppuksi rakentamaan lumiukon.

Päällekkäisten tapahtumien takia kuutosten vierailua jouduttiin lyhentämään. Se oli hyvä esimerkki siitä, että kaksi tuntia on tilakäyntiin liian lyhyt aika, jos töitä tehdään useammassa ryhmässä. Kolmetuntinen vierailuaika tuntui sopivalta, siinä ehti kunnolla myös syödä eväät.

Kolmannella vierailulla yksi ryhmä heitti valmiita klapeja puuliiteriin, toinen put-sasi, hioi ja maalasi itselleen hevosenkengän, joka myöhemmin koululla kuvaamataidon tunnilla koristeltiin äitienpäivälahjaksi. Kolmas kohde vaihteli eri päivinä. Neloset kasasivat risuja ja tekivät rankakuormia, ja kuutoset purkivat vanhaa hevosaitausta. Se olikin kova juttu sekä tyttöjen että poikien mielestä. Oli nastaa päästä hajottamaan jotain. Eräältä pojalta jouduin ottamaan sorkkaraudan kädestä melkein väkisin, kun hän ei olisi millään malttanut loppetta ja siirtyä seuraavaan kohteeseen.

Oppilaat olivat seuranneet tamma Vappu-Sirun masun kasvua pitkin vuotta, ja viimeisellä käynnillä kaikki saivat nähdä vajaan kahden viikon ikäisen tammavarsan. Olin järjestänyt myös vanhojen esineiden näyttelyn, joka oli osin huvilateltassa ja osin ulkona. Tavaroiden kantamisessa oli aika urakka, mutta perhe ja ystävät auttoivat. Haa-veenani on kunnostaa pihallamme oleva aittarakennus pysyväksi näyttelytilaksi. Lopuksi tarjosimme mehua, pulaa ja keksejä kaikille mukana olleille lapsille ja aikuisille.

Hevoset saavat varsinkin tyttöjen sydämet sulamaan.

Nelosten kanssa vierailu sujui loistavasti. Kävimme heidän kanssaan aika tarkasti läpi vanhoja esineitä, ja kiinnostus oli hyvin nähtävissä. Kuutosten kanssa oli levottomampaa, keskittymisestä ei ollut puhuttakaan. Uskon sen johtuneen pitkälti siitä, että nyt mukana oli kerralla koko luokka, 24 oppilasta, eivätkä he siksi malttaneet pysyä paikoillaan.

Hellyttävienkin kotieläinten hoitaminen käy työstä.

Pohdintaa

Suunnitteluun ja käytännön valmisteluihin joutui panostamaan aika paljon, ja on vaikea arvioida, kuinka paljon aikaa käytettiin. Asioita tipahteli pikkuhiljaa ja keskusteltiin hetki siellä, toinen täällä. Jossain vaiheessa palaveria pidettiin ruokatunnillakin. Meillähän on ollut se etu, että työskentelen itse Haimoon koulussa. Toisaalta siitä on ollut haittaakin, sillä on pohdittava tarkasti, milloin minua ja mukana olevia opettajia tarvitaan koululla vähiten. Joka tapauksessa minulla on ollut mahdollisuus seurata projektin etenemistä kahdesta näkökulmasta, maatilalla ja koulun.

Vierailuryhminä ovat olleet koko ajan neljäs- ja kuudesluokkalaiset. On ollut mukava seurata ja vertailla 40 oppilaan joukkoa, heidän kommenttejaan ja reaktioitaan. Olen melko tyytyväinen aikaansaatuun kokonaisuuteen, vaikka ainahan parantamisen varaa löytyy.

Uskon meidän onnistuneen kohtalaisesti siihen nähden, että olimme Maalle oppimaan -hankkeen toteuttamisessa pioneereja. Jossain vaiheessa ajattelin, että neloset saavat hankkeesta eniten ja kuutoset ovat siihen liian etikkoiässä. Kun ajattelen koko vuotta ja kaikkia vierailuja, kokonaisuus oli kuitenkin kuutosillakin hyvä. Ainoastaan viimeisestä käynnistä en usko heidän saaneen paljoakaan, mutta se saattoi tosiaan johtua siitä, että he olivat kaikki yhtä aikaa mukana – 24 lasta pienellä maatilalla ei välttämättä toimi. Sanoisinkin, että mitä pienempi porukka

kerralla, sen parempi. Ainakin minä koin hyväksi jakaa lapset tilalla vielä eri kohteisiin, jolloin jokainen paneutui paremmin siihen, mitä milloinkin teki.

Nyt takana on paljon kivoja kokemuksia ja hyvää palautetta, kuten:

“Se mehiläistalous oli tosi mielenkiintoista.”

“Oli kiva päästä hoitamaan heppoja.”

“Milloin on seuraava käynti?”

“Tää lannanluonti on just kivaa.”

“Jee, me päästään tohon kenkähommaan.”

“Tää aidanpurku on just parasta.”

Tosin muunlaisiakin kommentteja tuli:

“Tääl tallissa haisee.”

“Onks pakko?”

“Miks meiän pitää tehdä tätä?”

Näen kuitenkin kaiken palautteen positiivisena. ”Miks meiän pitää tehdä tätä?” -kysymys antoi mahdollisuuden selittää oppilaalle ja pohtia itsekin: miksi tosiaan? Lasten aito innostus kannustaa minuakin jatkamaan mahdollisuuksien mukaan. Tulos ylitti odotukset.

8 Kustannukset

Maatila-kouluyhteistyöstä syntyy väistämättä jonkin verran kustannuksia: tilallinen ansaitsee korvauksen työtunneistaan ja matkustaminen koulun ja tilan välillä maksaa. Varoja voidaan hankkia eri tavoin, mutta toiminnan jatkuvuuden kannalta olisi tärkeää löytää sille pysyvä rahoitus.

Koulujen ja maatilojen yhteistyö on Maalle oppimaan -hankkeessa perustunut hankerahoitukseen. Tavoitteena on laajentaa toimintaa alkuvaiheen kokeilusta eri puolille Suomea ja vakiinnuttaa se osaksi opetusta. Toiminnan jatkuvuus on tärkeää, sillä kullekin koulu-maatilaparille sopivat toimintamuodot hioutuvat vasta käytännössä. Kokemusten kautta oppilaiden vierailut voidaan sovittaa tilan rytmiin ja opettaja voi miettiä, mitkä opetustavoitteista soveltuvat parhaiten toteutettaviksi maatilalla. Toiminnan tulevaisuuden kannalta oleellista on pysyvän rahoituksen löytäminen.

Kouluilla on käytettävissään jonkin verran varoja ulkopuoliseen opetukseen. Niiden turvin ne voivat toteuttaa opetukseen liittyvät retket, vierailut ja muun yhteistoiminnan. Koulut voivat yleensä päättää näiden varojen käytöstä melko itsenäisesti. Joskus kunnat ovat myös osoittaneet kouluille rahaa jotain tiettyä tarkoitusta varten, esimerkiksi luontokoulujen toimintaan osallistumiseen. Paikallisuutta korostetaan muun muassa Ypäjällä, joka hevospitäjänä tar-

Sulle mulle
sulle mulle
mulle mulle
mulle

joaa jokaiselle koululaiselle mahdollisuuden ratsastukseen. Nimenomaan maaseutukunnissa maatilat voisivat olla luonteva yhteiskumppani koulujen ulkopuolisen opetuksen järjestämisessä.

Kokeiluvaiheessa kustannukset eivät ole olleet yhteistyön esteenä. Koulut ovat tarvinneet rahaa vain kuljetuksiin, joiden kustannukset ovat vaihdelleet kuljetustavan mukaan ilmaisesta muutama sataan euroon vuoden aikana.

Yhteistyön tarkoituksena on perehdyttää oppilaat maatilalan arkeen ja hyödyntää maatilaa ja sen ympäristöä sellaisenaan. Tilalle ei siis välttämättä tarvitse hankkia mitään lisä- tai erityisvarusteita, jotta se voisi vastaanottaa oppilasryhmiä. Yhteistyö vaatii silti yrittäjältä jonkin verran aikaa ja vaivannäköä, ja yrittäjänä hän on oikeutettu saamaan siitä kohtuullisen korvauksen. Kokeiluvaiheessa maatilat saivat korvausta hankerahoituksesta oppilas- ja tuntimäärän perusteella. Korvaus oli kaksi euroa oppilasta kohti tunnilta, joten tuntipalkkioksi tuli 20–50 euroa. Kun tilalla vietettiin keskimäärin 3–5 tuntia kerrallaan ja tilakäyntejä oli neljä vuodessa, verotettavaa tuloa kertyi maatilalle noin 1000 euroa vuoden aikana.

Tilan kannalta raha ei silti varmaan ole ainoa eikä ehkä edes suurin syy ryhtyä yhteistyöhön. Huoli kotimaisen ruoantuotannon ja maaseudun tulevaisuudesta, lasten tiedonpuute alkutuotannosta ja oman maatilayrittäjän työn arvostus ovat saaneet maatilat oivaltaamaan, että yhteistyö koulujen kanssa

on erinomainen mahdollisuus saada mautilojen ääni kuuluviin. Koululaispäivät tuovat myös tervetullutta vaihtelua maatilalan arkeen, ja tavoitteena on, että oppilaista on tilan töissä todellista apua. Yhteistyö ei silti voi perustua mautilojen vapaaehtoisuuteen, vaan toiminta voi vakiintua laajemmin vasta sitten, kun sille löytyy pysyvä rahoitus.

8.1 Varainhankinta

Koulujen budjetit ovat usein tiukkoja, ja rahareikiä on paljon. Etenkin uuteen toimintaan voi olla vaikea saada alustaa rahoitusta, koska sen hyödyistä ei ole näyttöä. Esteenä voivat myös olla koulun perinteet ja oletus, että ”oikea oppiminen” tapahtuu vain luokkahuoneessa pulpetin ääressä. Vaikka hankerahoitus ei ole vaihtoehto pitkällä tähtäimellä, sitä kannattaa silti käyttää hyväksi, jotta koulu-maatilayhteistyön edut selviävät oppilaille, vanhemmille, opettajille, rehtorille ja kunnallisille päättäjille. Tavoitehan on, että koulu-maatilayhteistyö olisi jatkuvaa ja muodostaisi osan koulun ulkopuolella tapahtuvasta opetuksesta.

Varainhankinnan suunnittelussa tulee ottaa huomioon perusopetuksen maksuttomuus oppilaalle. Varainhankinta ei kuulu opettajan tai koulun tehtäviin. Sen sijaan vanhemmat voivat olla aktiivisia. Siinäkin tapauksessa opettaja ei ole rahastonhoitaja, vaan tehtävä annetaan jollekin huoltajista. Opettajan tulee tietenkin silti olla selvillä rahojen hankkimisesta ja vanhempien tuohon tehtävään valitsemista vastuuhenkilöistä.

8.2 Sponsorointi

Sekä tilat että koulut voivat hakea myös ulkopuolista rahoitusta eli sponsorirahaa, kunhan ne noudattavat Opetushallituksen ja kuluttaja-asiamiehen laatimia ohjeita. Sponsorilla on oikeus saada tunnistettava logonsa näkyviin hankkeen yhteydessä. Sponsor ei kuitenkaan saa vaikuttaa hankkeen, esimerkiksi opetusaineiston tai tilavierailun, sisältöön.

Kaikki muu mahdollinen toiminta kuin logon esille tuominen on markkinointia, jolle on omat tiukat säädöksensä. Sallittua on, että sponsori mainitsee koulun ulkopuolelle suuntautuvassa markkinoinnissaan tukevuansa hanketta. Koulun on hyvä sopia sponsorin tuella toteutettavista hankkeista etukäteen ja yhteisymmärryksessä vanhempien kanssa.

8.3 Miten muualla?

Virossa luontokeskukset hakevat hankerahoitusta koulujen ympäristökasvatukseen. Luontokeskukset järjestävät ohjelman, ja koulut ilmoittavat kiinnostuksestaan osallistua siihen. Koulut otetaan hankkeeseen mukaan ilmoitautumisjärjestyksessä.

Norjassa koulu-lähimaatilayhteistyötä on kehitetty jo kymmenkunta vuotta. Toiminta edellyttää melko perinpohjaista koulutusta, johon opettaja ja maatilalan omistaja hakeutuvat yhdessä. Tällöin rahoitusvaihtoehdotkin mietitään yhdessä. Yhteistyöstä on sovittu vuo-

sitasolla, joten tila on voinut luottaa toiminnan jatkuvuuteen ja siten myös panostaa oppilasvierailujen kehittämiseen.

Norjassa on erilaisia tapoja rahoittaa koulu-maatilayhteistyötä. Yksi tilallinen on saanut maksun suoraan koululta, toinen hankerahoituksesta ja kolmas ollut mukana korvauksetta, koska on kokenut sen yhteiskunnalliseksi tehtäväkseen. Norjassakin nähdään kuntatason ja koulun johdon tuki keskeisenä toiminnan jatkuvuuden kannalta. Kun korvausta on maksettu, se on hinnoiteltu suoraan työtuntien perusteella ja tuntitaksa on ollut 60 euroa.

Englannissa, Saksassa ja Itävallassa on laajat vierailutilaverkostot, jotka toimivat lähinnä kotieläinpihojen tai luontokoulujen tyyliin. Niissä voi tutustua eläimiin tai ottaa osaa opetukselliseen ohjelmaan maksua vastaan.

Itävallassa ja Tanskassa on julkisin varoin ylläpidettäviä opetusmaatiloja ja niissä ammattitaitoinen henkilökunta. Tämä ratkaisu perustuu pikemminkin alueelliseen kuin paikallistason yhteistyöhön, mutta se voisi olla hyvä ratkaisu esimerkiksi isojen kaupunkikoulujen tarpeisiin Suomessakin.

9 Loppusanat

On sanottu, että tehokkain tapa edistää kestäväää kehitystä on kasvattaa uusi sukupolvi, joka nykyistä paremmin omaksuu kestävään kehityksen tavoitteet osaksi ajatusmaailmaansa ja elämäntapaansa. Paikallistason koulu- maatilayhteistyö edistää tällaista kasvatusta.

Toiminnan vaikutukset tähtäävät tulevaisuuteen, aikaan, jolloin nykylapset ja -nuoret ovat kuluttajia ja päättäjiä. Tavoitteena on lisätä heidän tietämystään ympäristöstä, luonnon ja kulttuurin vuorovaikutuksesta ja maaseutualueiden merkityksestä. Samalla vahvistuu koulun ja yhteiskunnan keskinäinen vuorovaikutus ja oppilaat ankkuroituvat omaan kotiseutuunsa. Kestävyyden ekologinen ulottuvuus on vahvasti mukana toiminnassa, jossa ihmisen vaikutus luontoon ja ympäristön kantokyky ovat koko ajan näkyvissä ja arvioitavana.

Maatilayrittäjälle yhteistyö on ennen kaikkea oivallinen tilaisuus suhdetoimintaan. Kun viljelijä avaa maatilansa yleisölle, hän samalla kuulee ulkopuolisten näkemyksiä työstään ja pystyy niiden pohjalta paremmin tuomaan oman näkökulmansa keskusteluun. Lasten ja nuorten myönteiset kokemukset ja vahvat elämykset maatilalla kulkevat lasten mukana kohteihin ja muokkaavat asenteita siellä. Parhaimmillaan oppilaista on myös todellista apua: he tarttuvat talikkoon, huolehtivat eläimistä, teke-

vät klapeja, istuttavat metsää tai rakentavat aitaa. Yhteistyö vaatii maatilayrittäjältä kuitenkin jonkin verran ylimääräistä vaivannäköä ja ennen kaikkea aikaa. Siksi hän ansaitsee siitä kohtuullisen korvauksen.

Lapsille ja nuorille maatila tarjoaa uusia tietoja ja taitoja. Omakohtainen kosketus maatilan töihin lisää heidän kykyään ymmärtää ja arvostaa erilaisia ihmisiä ja erilaista työtä. Maatilalla opitaan nimenomaan omin käsin tekemällä, jolloin myös käytännöllisesti suuntautuneet oppijat saavat näyttää osaamistaan ja kokevat onnistumisia.

Yhteistyö maatalojen kanssa tuo oppimiseen lisää kokemuksellisuutta ja elämyksellisyttä. Myös sosiaalinen vuorovaikutus ja osallisuus ovat vahvasti mukana. Oppilaskeskeiset työtavat vahvistavat yhteistyötaitoja ryhmätilanteissa. Yhteiset tavoitteet ja yhdessä työskentely lisäävät keskinäistä solidaarisuutta ja kykyä ottaa huomioon toiset ihmiset ja heidän tarpeensa. Osallisuus antaa oppilaille tunteen siitä, että he ovat oman ryhmänsä ja koulunsa jäseniä, he pystyvät vaikuttamaan asioihin ja ovat vastuussa tekemisistään.

Koulu-maatilayhteistyö edistää kestävää kehitystä monella tasolla. Se vahvistaa yhteisöllisyyttä lisäämällä vuorovaikutusta koulun ja muun paikallisyhteisön välillä. Toiminta rakentuu yhteisen suunnittelun pohjalle, ja toimijat työskentelevät yhteisen tavoitteen hyväksi. Tällainen yhteistyö on sosio-kulttuurisen kestävyuden kulmakivi.

Paikallisuus ei ole pelkästään pitkän tähtäimen kestävyyskysymys, se on myös mitä suurimmassa määrin käytännöllinen kysymys. Kun välimatka on lyhyt, yhteinen suunnittelu ja vuoropuhelu voidaan toteuttaa kasvokkain ja toiminta joustaa tarvittaessa molempiin suuntiin lyhyelläkin varoitusajalla. Henkilökohtaisten yhteyksien kautta voidaan saada apua muilta paikallisyhteisön toimijoilta, ja kun yhteistyötila sijaitsee lähellä, myös koulujen matkakulut pysyvät kohtuullisina.

Hommia on.

Onnellinen perhe asuu perinneaitauksessa.

Liitteet 1. Esimerkkejä paikallisten toimijoiden roolista koulu-maatilayhteistyössä

Kosken Nuoret tuottajat KOSKELLA ANNETAAN KOTIMAISELLE RUOALLE KASVOT

Nykypäivän nuori kaupunkilainen ei ole enää sidoksissa maaseutuun kuten vanhempansa, ja kaupungeissa onkin kasvamassa uusi, entistä ”tietämättömämpi” kuluttajapolvi. Onneksi asiaan voidaan kuitenkin vielä vaikuttaa. Sen osoitti Kosken Nuorten tuottajien koulu yhteistyöhanke.

Ajatuksen äiti oli koskelainen **Marja Jalli**, joka on elänyt nuoruutensa Espoossa. Kouluksi valittiin Marjalle lapsuudesta tuttu Espoon Tapiolan koulu, ja sieltä 22 oppilaan 7F-luokka. Koulu otti ilolla vastaan Nuorten tuottajien yhteistyötarjouksen. Ensimmäisen kerran koulussa käytiin helmikuussa 1996, jolloin esiteltiin Kosken kunta sekä maataloutta yleisesti. Maaliskuussa kouluun lähetettiin lisää tietoa maataloudesta ja työstä maataloilta. Mukana oli lisäksi Valion maitovideo. Tiedon omaksumista testattiin kysymysarjalla. Vastaukset siihen tulivat takaisin Koskelle lisäkysymysten kera!

Keväällä oppilaat tutustuivat maatalouteen paikan päällä. Vierailukohteina olivat lypsykarjatalo, emakkotila, broileritila sekä saha. Päivän aikana tapahtui valtava asennemuutos. Ensimmäiselle tilalle tultaessa 13-vuotiaat totesivat bussista nousemistaan: ”Tultiin tänne landelle jyväjemmareita kattoon.” Kun päivä oli ohi, kommentit olivat aivan toisenlaisia ja linja-autossa leijui vahva kotieläinten tuoksu.

Marja Jalli piti tärkeänä, että tutustumiskohteet oli mietitty etukäteen. Kohteiksi valittiin tavallisia keskivertotiloja. Tilaa valittaessa tärkeintä oli isäntäpari. Tilallisten pitää pystyä kertomaan asioista oikein ja ymmärrettävästi, sillä mikään ei ole nuorille kuulijoille ennestään tuttua.

Hankkeen toteutti Kosken Nuorten tuottajien kuusihenkinen johtokunta. Kevään aikana suunnitteluun kului kolme iltaa, ja johtokunta vieraili kerran koululla. Koulu maksoi puolet retken linja-autokulusta, toisen puolen maksoi MTK:n Varsinais-Suomen liitto. Kosken kuntakin toi oman kortensa kekkoon. Lasten ruokailun tuottajat järjestivät talkoilla, ja vierailupäivänä yhteistyötilat osallistuivat hankkeeseen myös muutoin.

Toiminta jatkui vuosina 1997–2000, jolloin ohjelma oli kaksipäiväinen. Oppilaat yöpyivät 2–3 hengen ryhmissä 4H-yhdistyksen järjestämissä perheissä. Tilakäynnit olivat lähinnä tutustumiskäyntejä. Tuntumaa maatalon töihin oppilaat saivat leikkimielisessä talonpojanrallisessa, jossa kokeiltiin erilaisia tilan töitä.

Kokemukset yhteistyöstä olivat hyviä. Vastustusta ei esiintynyt missään vaiheessa, ja kaikki osapuolet olivat innolla mukana.

Hakolan tila

ONNELLINEN PIKKUTILA KESKELLÄ SUOMEA

Kasvatamme monipuolisella maatilalammemme lapsia, vihanneksia ja monenlaisia omavaraistalouden eläimiä ja haluamme jatkuvasti oppia lisää ja kehittyä. Perheeseemme kuuluu isäntä **Juha**, emäntä **Heidi** sekä neljä poikaa, **Heikki** 12, **Pekka** 10, **Jukka** 8 ja **Mikko** 6. Viides poika syntyy helmikuussa 2008.

Olemme eläneet lähellä luontoa melko omavaraisesti pitkään ja oppineet arvokkaita perinteisiä taitoja. Näitä taitoja opetamme vieraileville koululaisryhmille. Opetusohjelmat sovitamme vierailevien ryhmien toivomusten ja tarpeiden mukaan.

Teemme viljan jyvistä spagettia, tutustumme suomalaisiin viljalajeihin tähkien, jyvien ja lorun avulla. Opettelemme tunnistamaan viljalajit ja tutustumme vehnänjyvän rakenteeseen ja sen sisältämiin arvokkaisiin ravintoaineisiin, jotka ovat käytettävissä heti jauhamisen jälkeen. Monet vitamiineista häviävät säilytyksen aikana, joten me jauhamme oppilaiden kanssa jyvät, teemme spagettia ja sen jälkeen ruokailemme yhdessä.

Kotieläimet kuuluvat perusohjelmiimme, perehdymme Suomen alkuperäiskarjaan, sen historiaan ja nykyiseen käyttöön. Tutustumme kanoihin, ja usein meillä on myös vasta kuoriutuneita tipuja. Possut, niiden ruokinta, luontainen siisteys ja into tonkia maata tulevat tutuksi. Tutustumme suomenhevoseen, sen käsittelyyn ja hoitoon ja ratsastamme tai ajamme kesällä kärryillä ja talvella reellä. Vaihtoehtona on tutustuminen traktoriin ja siihen liittyviin töihin. Maidonkäsittely kotona perinteisillä tavoilla on katoavaa kansanperinnettä. Opimme, miten lehmän saa tuottamaan hyvää maitoa ja sen, mitä muuta lehmä meille tuottaa. Separoimme maidon yhdessä oppilaiden kanssa ja erotamme kerman kurrusta pyörittämällä vanhaa separaattoria, johon jokainen oppilas pääsee tutustumaan.

Meillä on myös mahdollisuus oppia vihannesten viljelystä ja vuodenajasta riippuen oikeasti tehdä erilaisia vihannesviljelyyn liittyviä töitä.

Omavaraisuus elämäntapana, oman työn ja taloudellisuuden periaate yllättää myös monet aikuiset. Tilallamme on käynyt koululaisryhmiä tutustumassa toimintaan vuodesta 2000. Tällä hetkellä vuosittainen kävijämäärä on 700–1000 vierailijaa, noin puolet koululuokkia ja puolet päiväkotiryhmiä.

Kaikki ohjelmamme ovat osa normaalia elämäämme. On mukavaa kertoa siitä, minkä osaamme ja mistä pidämme kovasti sekä työnä että elämäntapana.

Tervetuloa www.hakolantila.net

Mahnalan Ympäristökoulu PAIKALLISESSA YMPÄRISTÖSSÄ OPPIMASSA

Ruokajärjestäjät ovat juuri tuoneet ruokakärryn keittolasta luokkaan. Oppilaiden lähitilalta nostamat perunat höyryävät kattilassa. Vesi norahtaa kielelle, ja mieliin muistuvat käynnit lähitilojen vuodenvieroa seuraamassa: maatalan työkoneisiin tutustuminen, karitsojen syntymä, lampaiden keritseminen, marjojen poiminta, maissin leikkaus, perunannosto...

Mahnalan Ympäristökoulu sijaitsee Hämeenkyrön kunnassa Pirkanmaalla kansallismaisemien keskellä. Tämä peruskoulun alakoulu (luokat 1–6) esikoululla vahvistettuna on toteuttanut ympäristökasvatusta 1990-luvulta alkaen ja kehittänyt kestävästä kehityksestä edistävää kasvatusta kouluarjessa. Aihekokonaisuudet opetussuunnitelmassa mahdollistavat ja tukevat opetuksen ja kasvatuksen eheytymistä ja vuorovaikutusta koulun lähiympäristön kanssa ja sen hyödyntämistä opetuksessa. Keskeinen periaate koulun toiminnassa on maaseutulähtöisyys ja työkasvatus sen osana. Lähiympäristö ja maaseudun mahdollistamat toiminnat kasvattavat vastuuseen omasta ympäristöstä yhdessä töitä tekemällä.

Sadonkorjuu lähitiloilta, puutarhasta ja lähimetsistä niveltyy lukuvuoden luontevaksi toiminnaksi. Keittolan säilytystilat täyttyvät lähitilojen ja koulupuutarhan antimista: raparperista, maustekasveista, yrteistä, juureksista, maissista, perunoista, marjoista ja omenoista. Osa säilöttään kouluateriaita varten, osa valmistetaan tuotteiksi syysmyyjäisiin ja osa katoaa parempiin suihin välituntileikkien lomassa. Oppilaiden osallistuminen lähitilojen sadonkorjuuseen luo yhteyksiä paikallisiin asukkaisiin. Samalla tulee tu-

tuksi viljakasvien vuodenvieroa ja leivän tie tai maidon lähtökohta ja päätyminen ruokapöytään.

Oppilaiden omaehtoinen osallistuminen erilaisiin työtehtäviin on palkitsevaa. Oman käden jälki näkyy ja luo viihtyisyyttä. Kouluarjessa jokainen saa tehdä osansa: ruokajärjestäjät kattavat noutopöydän, eteisen vaatenaulakot ja kenkätelineet vaativat jatkuvaa kunnossapitoa, siivouskaapin ovi käy useasti päivän aikana, luokan matokompostista, akvaariosta, huonekasveista ja kierrätysastioista on huolehdittava. Kun koululla on ollut tarve parantaa toimintaympäristöään, on toimeen tartuttu talkoita järjestämällä myös lähialueen asukkaiden kanssa. Jokainen työtehtävä kantaa koulun ulkopuolelle, arkielämän hallintaan.

Jokainen voi – ja saa – tehdä työtä yhteiseksi ja ympäristön hyväksi.

www.hameenkyro.fi/sivistyspalvelut/koulu/mahnalan_ymparistokoulu/

Vihdin 4H

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN IKIVIHREÄ TOIMINTAMALLI

Yhteisöllisyys on tärkeää nykypäivän lapsille ja nuorille. Koulun ympäristökasvatus toteutuu parhaiten itse tekemällä ja paikallisen verkoston tuella. Samalla oppimisympäristö laajenee ja opetukseen tulee uutta sisältöä.

Vihdin 4H-yhdistyksen hankkeissa Ikivihreät taidot (2004–2006) ja Ikivihrein siivin (2006–2007) on tehty yhteistyötä alakoulujen kanssa. Lähtökohtana on välittäjän rooli, joka innostaa uudenlaiseen opetuskäytäntöön ja antaa käytännön apua yhteyksien luomisessa ja materiaalien hankkimisessa. Kestävän kehityksen kasvatus on oppimista ja verkottumista, jossa tekemisen tasoa käydään jatkuvasti yhdessä läpi. Tärkeää on yhteydenpito opettajien kanssa, yhdistys on järjestänyt koulutusta, yhteisiä tapaamisia ja opintoretkeä.

Toimintamallissa koulun lähiympäristö sisältää alueen ja sen asukkaat, lasten perheet, yritykset ja paikalliset järjestötoimijat. Tässä viitekehyksessä lapset voivat omaksua kestävän kehityksen ta-

voitteet ja kasvaa aktiivisiksi kansalaisiksi. Tekemällä oppiminen antaa lapselle mahdollisuuden kehittyä kokonaisvaltaisesti, omakohtaisten kokemusten kautta. Toimintamallissa on kolme osiota:

Koulu-lähimaatila yhteistyössä opetukseen tulee maaseutulähtöisen ympäristökasvatuksen elementti. Oppilaat ovat käyneet tekemässä tilalla töitä, oppimassa alkuperäisiä työmenetelmiä ja tutustumassa entisaikojen tavaroihin. Varsan odotus ja syntymä olivat vuoden kohokohтия. Yhteistyömaatilojen etsimisessä 4H:n rooli oli ratkaiseva, ja yhdistys on ollut kiinteästi mukana myös toiminnassa. Koulujen kokemukset ovat hyvin myönteisiä.

Koulun kasvima on hyvä alku ympäristökasvatuksen tekemällä oppimiseen. Kasvimaat perustettiin pilottikouluille joko omin voimin tai yhdessä vanhempien kanssa. Oppimisympäristö laajenee paikallisen yhteistyön myötä myös sosiaalisesti. Kasvima on muotoutunut nopeasti osaksi koulun opetusta, ja se on otettu osaksi alakoulun opetusta useammassa oppiaineessa. Opettajien ja koululaisten innostus on kannustavaa.

Koulun lähimetsä ja vesistö ovat mallissa laaja ulkoilmaluokka. Pilottikouluille laadittiin opiskelijan ja paikallisen 4H-yhdistyksen toimesta oma metsäpäivä. Päivän onnistuminen edellyttää paikallista yhteistyökumppanuutta.

Opettajilta saatu palaute osoittaa, että toimintamalli täydentää hyvin eri aihekokonaisuuksien ja oppiaineiden sisältöjä ja toimii yhteisen oppimisen areenana.

www.vihdin4h.net

Nuori ja lupaava maaseudulle -hanke

MAASEUTUAMMATIT JA -YRITTÄMINEN TUTUKSI

Syksyllä 2006 käynnistyi Pohjois-Savossa Nuori ja lupaava maaseudulle -hanke. Hankkeen tavoitteena oli välittää ajantasaista ja asiallista tietoa maaseutuammateista ja -yrittämisestä yläkoululaisille, lukiolaisille ja opettajille.

Hankkeen aikana lähes 5 000 nuorta ja yli 300 opettajaa osallistui toteutettuihin tapahtumiin. Pääosa kävi tutustumassa yhdessä tai useammassa maaseudun yrityksessä. Lisäksi maaseutuammatteja esiteltiin kouluilla sekä tarjottiin mahdollisuutta TET-jakson suorittamiseen maaseudulla. Tapahtumat mahdollisti yli 130 kummiyrityksen joukko, joka ilmoitautui mukaan toimintaan. Kummiyritysten lisäksi lähes jokaisessa pohjois-savolaisessa kunnassa toimii maaseutukummi, joka myös hankkeen jälkeen on yhteyshenkilönä kummiyrittäjien ja yläkoulujen sekä lukioden välillä.

Hatsalan oppilaat leipoivat ja tutustuivat robottiin

Kuopiolaisen Hatsalan klassillisen koulun 22 oppilasta ja 3 opettajaa viettivät maaseututeemapäivän 8.11.2007. Päivän ohjelmassa oli vierailu kahdelle maatilalle. Rätyn maatilalla Siilinjärvellä viljellään ruista, josta omassa leipomossa leivotaan muun muassa leipää. Vierailun aikana oppilaat pääsivät tutustumaan käytännössä ruisleivän teon eri vaiheisiin. Innokkaimmat leipoivat oman

leivän. Poislähtiessä jokainen oppilas sai muistoksi uunituoreen ruisleivän. Pyökkösillä oppilaat oppivat, miten lypsyrobotti toimii. Monet oppilaista kommentoivat, että näkivät ensimmäistä kertaa robottilypsyn. Parasta lienee kuitenkin ollut lehmien ja vasikoiden rapsuttelu. Päivä oli oikein onnistunut, mistä kertoo oppilaiden antamien arvosanojen keskiarvo 8,8!

Oppilaiden kommentteja päivästä:

“Pääsi tutustumaan leivän tekoon.”

“Pääsi tutustumaan navettaan ja sen toimintaan.”

“Näin miten robotti lypsää lehmää.”

“Sai käydä katsomassa, että minkälaista on maatilalla.”

2 Maatilavierailuihin soveltuvia keskeisiä sisältöjä oppiaineista alakoulussa

Biologia ja maantieto

5.–6. luokka

- Lähialueiden keskeisen eliölajiston tunnistaminen ja ohjattu kasvien keruu
- Elintarvikkeiden alkuperä ja tuottaminen sekä puutarhan antimet
- Eliöiden elinympäristöjä, kuten metsä ja suo, ravintoketjut sekä metsien hyötykäyttö
- Ihmisen rakenne, elintoiminnot, kasvu, kehitys ja terveys
- Luonnon monimuotoisuuden merkitys sekä jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet

Fysiikka ja kemia

5.–6. luokka

- Lämmön, valon ja liikkeen aikaansaaminen sähkön avulla sekä sähköturvallisuus
- Erilaisia sähkön ja lämmön tuotantotapoja sekä energiavarat
- Aineet ympärillämme: ilma ja vesi, maaperä
- Tuotteiden alkuperä, käyttö ja kierrätys

Historia

5.–6. luokka

- Oman perheen ja kotiseudun historia
- Kivi-, pronssi- ja rautakausi
- Maanviljelyn aloittaminen
- Keskiaika, Suomi Ruotsin valtakunnan osana

Kielet

3.–6. lk

- Kielitaito
- Lukeminen ja kirjoittaminen
- Tekstinymmärtäminen

Kuvataide

- Kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita ja materiaaleja: maalaamista, piirtämistä, grafiikkaa, muovailua ja rakentelua
- Luontoon, rakennuksiin ja rakennusperintöön tutustumista ja niiden kuvaamista sekä ympäristön muutosten tunnistamista
- Kuvitus, sarjakuva, mainoskuva, valokuvaus, video ja digitaalinen kuva

Käsityö

- Keskeisiä tekstiilityön ja teknisen työn materiaaleja, työvälineitä ja työtapoja
- Kotipaikkakunnalle omaleimaisia vanhoja ja moderneja käsityötuotteita, -välineitä ja -materiaaleja sekä työtapoja niihin liittyvine harrastuksineen ja ammatteineen
- Piirteitä lähiympäristössä mahdollisesti vaikuttavien muiden kulttuurien käsityöperinteestä

Liikunta

- Luontoliikunta, liikunnallisia leikkejä

Matematiikka

1.–2. lk

- Luvut ja laskutoimitukset, +, –, /
- Geometria, muotojen tunnistaminen ympäristössä, jana, suorakulma, piste...
- Mittaaminen: pituus, tilavuus, aika, hinta
- Mittalaitteiden käyttö
- Tietojen käsittely ja tilastot

3.–5. lk

- Kertolasku, murtoluvut
- Desimaaliluvut, prosentti
- Geometria: ympyrä ja sen osat, piiri ja pinta-ala
- Keskiarvo

Musiikki

- Äänenkäytön harjoituksia puhuen, loruillen ja laulaen, ikäkauteen sopivia laululeikkejä

Uskonto ja elämäkatsomustieto

- Minun juureni: perheen ja suvun arvoja ja perinteitä
- Toisen ihmisen ja luonnon kunnioitus, valintojen tekeminen ja vastuullisuus, yhdessä elämisen kysymykset ja oikeudenmukaisuus
- Ystävyys
- Kauneus luonnossa
- Itsetuntemus, rehellisyys, velvollisuus
- Luonnon tulevaisuus ja kestävä kehitys

Ympäristö- ja luonnontieto

1.–4. luokka

- Eliöt ja elinympäristöt
- Oman lähiympäristön tavallisia kasveja ja eläimiä
- Luonto eri vuodenaikoina
- Kasvien ja eläinten vuosi
- Ruoan alkuperä ja tuottaminen
- Maaston muodot ja kartta
- Ääni, valo ja lämpö
- Ihmisen terveys
- Perhe, ystävyys ja tunteet
- Turvallisuus

Äidinkieli

1.–2. lk

- Vuorovaikutustaidot
- Lukeminen ja kirjoittaminen

3.–5. lk

- Tekstinymmärtäminen
- Puhe-esitysten ja kirjoitusten laatiminen
- Tiedonkeruu

